

MUSLIMIMIEHET SUOMESSA

”UUDESSA MAASSA KUKAAN EI YMMÄRRÄ MINUA YHTÄ HY-  
VIN KUIN MAANMIEHENI”

Ouarab Belaid Sami  
Opinnäytetyö, kevät 2010  
Diakonia-ammattikorkeakoulu,  
Diak Etelä Helsinki  
Sosiaalialan koulutusohjelma  
Sosionomi (AMK)

## TIIVISTELMÄ

Ouarab, Belaid Sami. Muslimimiehet Suomessa – Uudessa maassa kukaan ei ymmärrä minua yhtä hyvin kuin maanmieheni. Helsinki, kevät 2010, 50 s., 1 liite

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää muslimimiesten käsityksiä heille miehenä merkityksellisistä asioista ja miten muutto uuteen yhteiskuntaan muuttaa tai uhkaa näitä käsityksiä. Kysymysten selvittämisen yhteydessä tuon esiin myös miesten tunteja elämisestä uudessa kulttuurissa. Toivon, että tutkimuksesta olisi hyötyä viranomaisille, opiskelijoille sekä kanasalaiselle, jotka haluavat tietää muslimimiehistä.

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Haastattelut olivat eri ikäisiä, eri maista ja eri muslimikulttuureista kotoisin olevia muslimimiehiä. Haastattelut tehtiin keväällä 2009, mutta idea opinnäytetyöstä on syntynyt jo pari vuotta sitten. Haastattelut ovat kotoisin Pohjois-Afrikasta ja heitä oli yhteensä viisi (5). Kaikki miehet ovat asuneet Suomessa pitkään, kokemus uudesta ympäristöstä ja integroitumisesta oli heille tuttu.

Aineistosta esille nousseista keskeisistä teemoista on muodostettu teema-alueita ja koottu yhteen tutkimuksen tulokset. Miehet pitivät perhettä kaikkein tärkeimpänä asiana elämässään. Perheeseen katsottiin kuuluvan myös kotimaahan jääneet vanhemmat. Perhettä haluttiin suojella uuden maan kulttuurin haitallisiksi koetuilta piirteiltä. Vaikka ei olisi uskonnollinenkaan, islamia pidettiin tärkeänä oman kulttuurin ja turvallisuuden tunteen kannalta. Tärkeitä sosiaalisia suhteita pidettiin yllä esim. erilaisten omaan kulttuuriin ja uskontoon liittyvien juhlien yhteydessä. Suomalaiseen yhteiskuntaan verkostoituminen sen sijaan ei ollut onnistunut. Koettiin, että täällä ei voi vaikuttaa omiin asioihin. Haastattelut olivat kokeneet syrjintää esim. työnhaun yhteydessä.

Uuteen maahan integroituminen ei ole haaste vain muslimitaustaisille maahanmuuttajille. Suomi tulee kasvamaan kohti monikulttuurisuutta; niin yksilöinä kuin järjestelmänä. Yksilöinä tulee löytää erilaisuudesta nouseva rikkaus. Palvelujärjestelmien tulee voida muuttua ihmislähtöisimmiksi, maahanmuuttajien elämäntilanteet ja tarpeet huomioonottavamiksi. Maahanmuuttajamiehen parempi huomioiminen on avainhaaste puhuttaessa tulevaisuuden maahanmuuttajaperheiden hyvinvoinnista.

Asiasanat: Maahanmuuttajat, uskonto, muslimimies, kulttuurinmuutos

## ABSTRACT

Ouarab, Belaid.

Muslim men in Finland- In a new country no-one understands me better than my fellow citizens.

50p., 1 appendix. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Program in Social Services, Degree: Bachelor of Social Services.

The goal of the thesis was to find information concerning the important views of the Muslim men in a new environment. In addition, to that, I also try to express their feelings by analyzing their interviews. Half-structured interviews were used and the core findings that rose from the investigation were collected and formed into themes.

Five male participants from North Africa were interviewed. These men had lived long in Finland, hence they had already experiences and knowledge concerning their new environment.

Getting integrated into a new country is not a challenge only for Muslim immigrants. Finnish society needs to become more multicultural. As individuals Finns have to find the richness arising from diversity. The service systems need to change to be more individually oriented. Also, the life situations and needs of the immigrants need to be taken into consideration.

The thesis might be useful in giving more information concerning Muslim men for the Finnish authorities, students and for all people who need to information about them.

Keywords: Immigrant, Muslim men, culture, integration.

## SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 KÄSITTEITÄ.....	8
2.1 Maahanmuuttaja .....	8
2.2 Islam.....	11
2.3 Identiteetti .....	12
3 MUSLIMIMAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA .....	14
4 MAAHANMUUTTAJA JA JULKISET PALVELUT .....	16
5 MIEHEN PAIKKA ISLAMIN USKOSSA.....	18
5.1 Mies Koraanissa .....	18
5.2 Feminiinisyys – maskuliinisuus .....	19
5.3 Ammatti ja sukupuoli .....	20
5.4 Aikakäsitys .....	20
5.5 Runsassanainen – ytimekäs .....	21
6 VUOROVAIKUTUSSUHTEIDEN MERKITYS .....	22
7 KULTTUURI .....	27
7.1 Tapa ajatella, tuntea ja reagoida.....	27
7.2 Kulttuuriin sopeutuminen .....	27
7.3 Uskonto osana kulttuuria .....	28
7.4 Identiteetti ja sopeutuminen .....	28
7.5 Yksilön vastuu islamin kulttuurissa .....	30
8 TUTKIMUSEN TOTEUTTAMINEN .....	31
8.1 Lähtökohdat .....	31
8.2 Tutkimusongelmat.....	32
8.3 Kohderyhmän kuvaus ja haastatteluympäristö .....	32
8.4 Miehiä taustat:.....	33
8.5 Aineiston analysointi ja tutkimusmenetelmä .....	35
8.6 Eettisyys ja luotettavuus .....	35

9 TUTKIMUSTULOKSET .....	36
9.1 Perhe on kaikki .....	36
9.2 Suhtautuminen islamin uskon harjoittamiseen.....	38
9.3 Sosiaaliset suhteet ja verkosto .....	39
9.4 Syrjintä .....	40
10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET .....	42
11 POHDINTA.....	43
12 OMA POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	45
LÄHTEET .....	47

LIITE 1: Kysymykset

## 1 JOHDANTO

Islam vaikuttaa muslimien jokapäiväiseen elämään huomattavalla tavalla, siitä huolimatta, että kaikki eivät välttämättä harjoita uskontoaan aktiivisesti. Se virittelee heidän ajattelutapansa ja on luonnollinen osa koko elämää. Uskonnolla on suuri merkitys maailmankuvan luomisessa useissa kulttuureissa. Usein uskonto on niin ihmisen arkipäivään kuuluva asia, ettei se erotu muusta yhteiskunnallisesta toiminnasta. Varsinkin islamilaisessa yhteiskunnassa uskonto on hyvin luonteva osa elämää.

Tarkkaa lukua siitä, paljonko Suomessa on muslimeja, on mahdotonta antaa, mutta joitakin yleisiä linjauksia on silti mahdollista tehdä. Valtaosa Suomen muslimeista on islamilaisista maista siirtolaisina tai pakolaisina tulleita. Heistä kaikki eivät toki ole ”aktiivimuslimeja” ja joukossa on myös monia muiden uskontojen seuraajia sekä ateisteja. Lisäksi heidän Suomessa syntyneet lapsensa voidaan laskea joukkoon. Samoin muslimiksi kääntyneet sekä tataarit kuuluvat luonnollisesti mukaan. Erilaisten tilastojen ja tiedon sirpaleiden pohjalta voidaan karkeasti arvioida että Suomessa asuu noin 41 665 muslimia. (Martikainen 2008,73.)

Ajatus tämän opinnäytetyöni aihealueesta syntyi työharjoittelun aikana SOS-kriisikeskuksessa keväällä ja syksyllä 2007. Ajatus vahvistui myöhemmin harjoittellessani maahanmuuttajien neuvontapisteessä keväällä ja syksyllä 2008 ja työskennellessäni siellä kesäisin sijaisena. Alussa halusin selvittää, mistä maahanmuuttaja saa henkistä tukea, jos hänelle sattuu elämässä kriisi, mutta keskusteluni muslimitaustaisten miesten kanssa käänsi ajatuksiani siihen, että olisi parempi tutkia meidän muslimimiesten tilannetta Suomessa ylipäätään, koska asiasta on kirjoitettu varsin vähän. Suomessa on tutkittu enemmänkin musliminaisten kokemuksia uudesta maasta. Myös mediassa keskustellaan enimmäkseen musliminaisista ja miten heidän oikeuksiaan on loukattu jne.. Esimerkiksi naisten käyttämä huivi on aiheuttanut paljon puheenaihetta länsimaissa ja myös Suomessa. Muslimimiehistä puhutaan sen sijaan vähän, vaikka heidän roolissa on merkittävä.

Mediasta saatetaan muslimimies kuvata ainoastaan väkivaltaiseksi ihmiseksi. Kuitenkin muslimimies on tärkeässä roolissa perheessään. Asian, joka näyttää miehen vallankäytöltä, taustalla saattaa olla oman kulttuurin ja uskonnon käsitys hyvästä tavasta toimia:

En missään nimessä anna sosiaalityöntekijälle määräillä omassa perheessäni, he haluavat opettaa vaimolleni suomen kieltä ja lakia jotta hän eroasi minusta, minun vaimo jää kotiin kasvattamaan omia lapsia, sen tärkeämpää elämässä ei ole!

Muslimimaissa miehellä on oma paikka ja roolin, eikä heidän tarvitse ajatella kulttuurisia tai uskonnollista tekijöitä. Muutto tuosta islamilaisesta maailmasta uuteen maahan tarkoittaa muutosta miehen elämässä. Miten hän selviytyy, kun hän joutuu jättämään ympäristön, johon hän yhtenä lenkkinä vuosisatojen sukupolvien ketjussa on kiinnittynyt ja kasvanut? Miten mies kokee ympärillä olevan uuden ympäristön: onko se uhka vai mahdollisuus?

Kokemukseni mukaan muslimimiehille perhe on pyhä (olen kotoisin islamilaisesta maasta). Hänen miehuutensa ja maailman kuvansa toteutuu perheen kautta. Perhe tuo miehelle turvallisuutta, arvoa ja tulevaisuutta. Perheessä on selvä hierarkia, niin kuin islamilaisessa yhteiskunnassakin yleensä: mies päättää melkein jokaisesta asiasta etenkin perheen ulkopuolella. Mies tuntee itsensä perheen kuninkaaksi. Omassa maassa, missä kaikkialla on samat säännöt ja roolit ei edes tullut ajatelleeksi tai pohtineeksi perheen sisäisiä rooleja, vaan ihmiset on kasvatettu niin, että jokainen tietää oman roolinsa eikä kyseenalaista sitä.

Suomessa asiat ovat toisin, koska mies ja nainen ovat tasa-arvoisia, nainen pystyy elättämään itse itsensä ja sitä kautta myös voi päättää perheen asioista. Toisesta kulttuurista muuttanut mies voi tässä tilanteessa tuntee itsensä tarpeettomaksi ja kelvottomaksi. Siksi esim. haastatteleman miesten katsoo, että liika vapaus voi johtaa huonoon lopputulokseen, mm. perheen hajoamiseen.

Tämän opinnäytetyön kautta haluan tuoda esille muslimimiesten piirteitä ja heidän ajattelutapojaan ja toivon, että viranomaiset, opiskelijat ja kaikki ihmiset, joilla on kontakteja muslimimiesten kanssa, hyötyvät tästä tutkimuksesta.

## 2 KÄSITTEITÄ

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat maahanmuuttaja, muslimi ja islam. Määritelmiä tarvitaan, koska ne rajaavat ja täsmentävät käsitteen, antavat niille sisällön, luovat normit niiden käytölle sekä sitovat yhteen käsitteen ja sen nimityksen (Soininen 1995, 59). Käsite muslimi otettiin mukaan pitkällisen harkinnan jälkeen erillisenä keskeisenä käsitteenä, koska se on tärkeä asia työssä ja kulkee taustalla läpi koko työn. Käsitteellä on tutkimuksen kannalta olennainen merkitys.

### 2.1 Maahanmuuttaja

Monet maahanmuuttajat ihmettelevät sitä, että vaikka he ovat asuneet vuosia Suomessa, heitä kutsutaan aina vain maahanmuuttajiksi. Haastattelemani miehet tosin luulivat, että vain kehitysmaista tulleita ulkomaalaisia kutsutaan maahanmuuttajiksi, vaikka he asuisivat täällä koko elämänsä.

Yleensä maahanmuuttajaksi kutsutaan jokaista, joka syystä tai toisesta muuttaa kotimaansa ulkopuolelle pysyvästi. Maahanmuuttajia voidaan nimetä myös heidän maahantulositynsä perusteella. Maahanmuuttaja on siis voinut tulla Suomeen esimerkiksi töihin, avioliiton vuoksi, pakolaisena tai paluumuuttajana. (Räty 2002, 11.)

Turvapaikanhakijaksi katsotaan henkilö, joka hakee oleskelulupaa ja turvapaikkaa kotimaansa ulkopuolelta. Suomessa turvapaikkaa voi hakea esimerkiksi heti saavuttuaan rajalle (Shakir & Tapanainen 2005, 41). Hakemusten käsittely kestää muutamasta viikosta 4–5 vuoteen. Hakemukset käsittelee maahanmuuttovirasto. Eri puolilla Suomea on useita vastaanottokeskuksia, joissa turvapaikanhakijat voivat asua. Kielteisestä turvapaikkapäätöksestä voi valittaa kahdesti, mutta sen jälkeen henkilön pitää lähteä maasta. Myönteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija sijoitetaan johonkin pakolaisia vastaanottavaan kuntaan,



joka pyritään valitsemaan mahdollisten sukulaissuhteiden tai samaan etniseen ryhmään kuuluvien perusteella. (Räty 2002, 18–19.)

Turvapaikanhakija saa määritteen ”pakolainen” sen jälkeen kun hänen anomuksensa on käsitelty ja hänelle on päätetty antaa oleskelulupa (Räty 2002, 11). YK:n pakolaisen oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa pakolainen on ”henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi” (Shakir & Tapanainen 2005, 41). Tämän sopimuksen mukaan sota, köyhyys tai luonnonkatastrofi eivät ole tekijöitä, jotka oikeuttaisivat pakolaisen asemaan (emt., 41).

Pakolaisilla on perheenyhdistämishojelman avulla oikeus tuoda myös perheensä uuteen oleskelumaahan. Perheellä tarkoitetaan aviopuolisoa sekä alaikäisiä lapsia tai alaikäisen lapsen ollessa pakolaisena hänen vanhempiaan ja alaikäisiä sisarusiaan. Lisäksi pakolaisella on mahdollisuus tuoda maahan iäkkäät sukulaisensa, jos hänellä on näitä kohtaan elatusvelvollisuus. Nämä säännöt koskevat kuitenkin vain Suomessa asuvia pakolaisia ja saattavat vaihdella maittain. (Räty 2002, 20.) Perheenyhdistämishojelma on tarkoitettu auttamaan perheitä, mutta se jättää yhdistämisen ulkopuolelle perheeseen kuuluvat täysi-ikäiset lapset. Joissakin kulttuureissa täysi-ikäinen lapsi, varsinkin naimaton tyttö, kuuluu perheeseen kunnes hän menee naimisiin. Perheenyhdistämishojelma saattaa rikkoa tämän käytännön.

Ns. kiintiöpakolaisilla on jo valmiina pakolaisstatus, jonka he ovat saaneet YK:n pakolaisjärjestö United Nations High Commissioner of Refugees:ltä eli UNHCR:ltä. Järjestöt sijaitsevat yleensä kriisipesäkkeiden naapurimaissa ja toimivat välittäjinä kiintiöpakolaisten ja heitä vastaanottavien maiden välillä. Kiintiöpakolaisten vastaanottaminen on maalle vapaaehtoista, joten heitä sijoittaa maailmassa vain kymmenen valtiota. (Räty 2002, 19.)

Suomi vastaanottaa vuosittain pakolaisia UNHCR:n kanssa sovitun kiintiön ja perheenyhdistämisen kautta. Pakolaiskiintiö on ollut usean vuoden ajan 750

pakolaista. Pakolaisten perheenjäseniä on viime vuosina saapunut suomeen noin 200–400 henkilöä vuosittain. (Pakolaisneuvonta ry 2005.)

Jotkut maahanmuuttajat ovat vaihtaneet maata vapaaehtoisesti, jolloin heitä kutsutaan siirtolaisiksi. Tavallisimpia syitä siirtolaisuuteen ovat opiskelun tai työn takia muuttaminen sekä avioliiton tai muiden perhesyiden vuoksi tapahtuva maahanmuutto.

Ulkomaan kansalaisia oli Suomessa vuonna 2008 yhteensä 143 256 henkilöä eli n. 2,7 prosenttia väestöstä. Suurimmat Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaan kansalaisten ryhmät tulivat seuraavista maista: Venäjä (26 909), Viro (22 604), Ruotsi (8 439), Somalia (4 919), Kiina (4 620), Thaimaa (3 932), Saksa (3 502), Turkki (3 429), Irak (3 238) ja Iso-Britannia (3 213). (Tilastokeskus 2009b.)

Tilastokeskuksen (2009a) mukaan Suomessa puhutaan noin 60 eri kieltä, joita vähintään sata henkilöä puhuu äidinkielenään. Tuhannen puhujamäärän ylittäviä kieliryhmiä oli vuonna 2008 yli kaksikymmentä.

Suurimman vieraskielisten (muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien) ryhmän muodostavat venäjänkieliset, joita on lähes 49 000 eli keskikokoisen kaupungin verran. Muita suurimpia kieliä ovat viro, englanti, somali, arabia, kiina, kurdi ja albania. Kaiken kaikkiaan vieraskielisten määrä oli vuonna 2008 yhteensä 190 538 henkilöä eli 3,6 prosenttia väestöstä. (Tilastokeskus 2009a.)

Maahanmuuttajien määrä Suomessa on edelleen sekä absoluuttisesti että suhteellisesti pieni verrattuna moniin muihin Euroopan maihin (Latomaa 2007; TKTH 2009). Lisäksi maahanmuutto on keskittynyt kasvukeskuksiin, erityisesti pääkaupunkiseudulle, Varsinais-Suomeen ja Pirkanmaalle. Maahanmuuttajataustaisten suhteellinen osuus on kuitenkin suurempi, sillä Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajat eivät ole mukana tilastoissa. Maahanmuutto on vuosi vuodelta kasvanut, ja tuoreimman tilaston mukaan vuonna 2008 Suomeen muutti noin 29 100 henkilöä, mikä on 3 100 enemmän kuin vuonna 2007. (Tilastokeskus 2009b.)

## 2.2 Islam

Islamiin liittyviä mielikuvia on monia. Yksi yhdistää islamin yksijumalaisuuteen, toinen mukavaan lomamatkaan arabimaahan, kolmas taas tiedotusvälineiden ulkomaanuutisten ikäviin tapahtumiin.

Sana ”islam” on arabian kieltä ja tarkoittaa suomeksi antautumista Jumalalle sekä rauhaa ja puhtautta. Henkilö, jonka uskonto on islam, on muslimi. Yllättävästi yleistynyt termi ”islaminuskoinen” ei ole loukkaava, mutta se on keinotekoinen ja väärä. Islam elää yksilön kautta, vaikka se onkin sosiaalinen uskonto. Jokainen ihminen on itse vastuussa uskostaan ja sen toteuttamisesta. Yksikin muslimi voi tehdä islamista täyden elämällä sen mukaan. (Islamin tieto ja dialogi ry 2007.)

Islamin usko pohjautuu muslimien pyhään kirjaan Koraaniin ja profeetta Muhammedin opetuksiin (Räty 2002: 70). Koraani koostuu lähinnä Muhammedin saamista ilmoituksista, joita kirjurit ja oppilaat ovat kirjanneet muistiin. Kiinteän muotonsa Koraani sai vähitellen 600-luvun aikana. Islam on tällä hetkellä maailman toiseksi suurin uskonto ja Euroopan suurin vähemmistöuskonto. Tällä hetkellä maailmassa on yli miljardi muslimeja, joista noin 25 miljoonaa asuu Euroopan alueella. Islam on jakautunut useaan eri haaraan. Pääsuuntaukset ovat shiia- ja sunnimuslimit. (Nurmi 1994, 123, 126; Räty 2002, 70–71.)

Islaminuskon perusajatus on usko yhteen jumalaan, Allahiin. Tämän lisäksi islamissa on viisi peruspilaria. Näistä ensimmäinen on uskontunnustus: on olemassa vain yksi Jumala, Allah ja Muhammed on hänen profeettansa. Toisena on rukoileminen viisi kertaa päivässä. Kolmantena peruspilarina on paasto, mikä toteutetaan kerran vuodessa ramadan-kuukauden aikana. Neljäntenä ovat almut, mikä tarkoittaa sitä, että 1/40 saadusta voitoista annetaan köyhille. Viimeinen peruspilari on pyhiinvaellus Mekkaan, minkä muslimin odotetaan tekevän edes kerran elämässään. Koraanista löytyy myös selkeitä ohjeita yhteiskunnan järjestykseen, terveeseen elämään ja lainsäädäntöön. (Räty 2002, 71.)

Profeetta Muhammedin opetuksia ja keskusteluja on koottu Hadithiin, josta löytyy tarkempia käytännön ohjeita islaminuskosta. Islamin pyhäpäivä on perjantai, jolloin erityisesti miehet kokoontuvat rukoilemaan yhdessä. Pyhää paastokautta kutsutaan taas ramadaniksi. Islamilainen kalenteri pohjautuu kuunkiertoon ja tämän vuoksi on 10–11 päivää lyhyempi kuin auringon kiertoon perustuva vuosi. Paasto kestää kuukauden ja päättyy, kun uuden kuun sirppi nähdään. Ramadanin aikana ei syödä eikä juoda valoisan aikana. Paastoaminen tarkoittaa myös pidättäytymistä kaikesta pahasta. Kuukauden aikana rukoillaan ja luetaan Koraania tavallista enemmän. Vaikka päivällä pidättäydytään ruoasta ja hiljennytään rukoilemaan, iltaisin syödään yhdessä suvun ja ystävien kanssa. Ramadaniin eivät osallistu lapset, vanhukset, sairaat ja raskaana olevat tai imettävät naiset. (Räty 2002, 72.)

### 2.3 Identiteetti

Identiteetti on minän kokonaisuus ja sen osia ovat minäkäsitys ja mielikuva itsestä. Tuo identiteetti saavutetaan, kun lapsi jäljittelee hänelle tärkeitä ihmisiä samastumisen kautta. Se, miten häneen reagoidaan, kertoo miten vakavasti häneen suhtaudutaan. Hän kuulee arvioita muiden taholta puhutun kielen kautta ja omaksuu nämä käsityksekseksi itsestään. Syntyy kokemus omasta identiteetistä. Henkilökohtainen identiteetti on kokoelma yksilöllisiä piirteitä, jotka erottavat yksilön muista samaan ryhmään kuuluvista jäsenistä. Tämän lisäksi ihmisellä on myös sosiaalinen identiteetti, kokoelma yleisiä piirteitä, jotka sitovat yksilön kulttuuriin ja sosiaalisiin ryhmiin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 112; Alitolppa-Niitamo 1993, 42.) Kun muuttaa toiseen maahan ja kulttuuriin identiteetti joutuu koetukselle.

Uudessa maassa, jossa on eri kulttuuri ja poikkeavat arvot maahanmuuttaja joutuu tarkastelemaan uudestaan identiteettiinsä piirteistä, jotka olivat hänelle aikaisemmin luonnollisia ja itsestään selviä. Yksilö joutuu tasapainoilemaan oman ja uuden kulttuurin välillä ja punnitsemaan molempia. Sosiaalinen identiteettimme koostuu kaikista niistä ryhmistä, joihin kuulumme ja samastumme. Sosiaalinen identiteetti voi kohentaa tai laskea yksittäisen henkilön henkilöko-

taista itsetuntoa. Identiteetin tärkeimpiä ominaisuuksia onkin se, että se muuttuu. (Liebkind 1994, 68–72.)

### 3 MUSLIMIMAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Suomessa asuu arvioiden mukaan noin 35 000–40 000 muslimia. Muslimit kuuluvat Suomessa pääasiallisesti väestörekisteriin, joka ei sisällä tietoa henkilön uskonnosta. Muslimien lukumääräinen arvio perustuu vahvasti kansallisuus- ja äidinkielitietoihin, jotka selviävät väestörekisteristä. Näiden lisäksi lähteenä ovat rekisteröityjen islamilaistenyhdyskuntien jäsenmäärät, mutta nämä eivät kerro muslimeiden koko määrästä, sillä jäsenyys tietyssä moskeijassa on vieras ajatus muslimimaissa. Arvio muslimeiden määrästä ei siten kerro vielä mitään muslimien suhteesta uskontoon. Aihetta ei ole vielä merkittävästi tutkittu Suomessa. (Kouros2007.) Kuten seuraavasta käy ilmi, eri lähteet antavat muslimien, jopa tataarien, määrästä erilaisia lukuja.

Eräiden arvioiden mukaan Suomessa asuu siis n. 40 000 muslimia. Tataareja on noin 655. Maahanmuuttajien ensimmäiseen sukupolveen kuuluvia muslimeja on noin 27 000, toiseen sukupolveen kuuluvia 9 000–13 000 ja käännynnäisiä noin tuhat. Äidinkielen mukaan rekisteröidyistä muslimiryhmistä suurimmat ovat muslimit, arabit, kurdit, Kosovon albaanit, turkkilaiset, iranilaiset ja bosnialaiset. (Martikainen 2008, 62–64; HS 22.10.2008, A6.)

Suomen muslimit ovat hyvin hajanainen ryhmä etnisiltä taustoiltaan. Ensimmäiset Suomeen muuttaneet muslimit olivat yksittäisiä henkilöitä, jotka saapuivat Suomeen jo 1700- ja 1800-luvun taitteessa. Turkinsukuiset tataarit alkoivat muuttaa maahan Venäjältä lähinnä 1800-luvun loppupuolella. He olivat kauppiaita, jotka onnistuneiden kauppamatkojen jälkeen päättivät asettua asumaan suurimpiin kaupunkeihin ja taajamiin. Tataarit perustivat Suomeen Helsingin musulmaanien hyväntekeväisyysseuran vuonna 1915 ja virallisesti rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan vuonna 1925 nimellä Suomen muhamettilainen seurakunta. Nimi muutettiin vuonna 1963 Suomen Islam -seurakunnaksi. Seurakunta ei ole ainoastaan uskonnollinen vaan samalla tiivis yhtenäinen kielellis-kulttuurinen yhteisö. Tänä päivänä tataareita on Suomessa noin kahdeksansataa. (Kouros 2007.)

Kaikilla suurimmilla paikkakunnilla on ainakin yksi moskeija. Varsinaisia moskeijayhteisöjä toimii Suomessa noin 40 ainakin 18 paikkakunnalla. Helsingissä moskeijoita on kymmenkunta ja Espoossa, Tampereella, Turussa ja Vantaalla kahdesta viiteen. (Martikainen 2008, 64–84, HS 22.10.2008, A6.)

Eräs merkittävä Eurooppaa koskeva muutos oli perinteisten maastamuuttomaiden muuttuminen maahanmuuttomaiksi 1980-luulta alkaen. Irlannin, Espanjan, Italian, Portugalin, Kreikan ja jälkijunassa Suomen muslimiväestöt alkoivat kasvaa osana tätä laajempaa maahanmuuton murrosta. (Forsander 2002, 20.)

Muslimien nykyinen väestöosuus on muutaman prosentin luokkaa useimmissa Euroopan maissa, mutta on erityisen korkea tietyillä kaupunkiseuduilla. Suurimmat muslimiväestöt asuvat tällä hetkellä Ranskassa (3,5 miljoonaa), Saksassa (3,4 miljoonaa) ja Isossa-Britanniassa (1,6 miljoonaa). Pohjoismaista eniten muslimeja asuu Ruotsissa (400 000), mutta myös Tanskassa (200 000) ja Norjassa (120 000-150 000) heitä on varsin paljon. Euroopan unionin alueella asui EUMC:n varovaisen arvion mukaan vähintään 13 miljoonaa muslimia vuonna 2006, eli 3% koko alueen väestöstä. (EUMC 2006.)

Enemmistö Suomessa asuvista muslimeista on maahanmuuttajia (yleensä ensimmäisen ja jossain määrin toisen sukupolven). Islaminuskaisia maahanmuuttajia on tullut Suomeen jo toisen maailmansodan jälkeen, aluksi lähinnä yksittäisinä siirtolaisina ja opiskelijoina, jotka jäivät maahan lähinnä avioliiton ja jossain määrin myös työn kautta. 1980-luvulta lähtien maahan on tullut muslimeja pakolaisina, turvapaikanhakijoina ja siirtolaisina etenkin Pohjois-Afrikasta, Lähi-idästä ja Somaliasta. Mikään yksittäinen etninen ryhmä ei kuitenkaan muodosta Suomessa asuvien muslimien enemmistöä. (Kouros 2007.)

Osa Suomessa asuvista muslimeista on käännyttäisiä – islamiin palanneita, kuten he itse sanovat. Käännyttäisten määrä on Suomessa asuvan käännyttäisen, islamilaisen AnNur-lehden päätoimittajan Isra Lehtisen arvioiden mukaan noin tuhat henkeä. Hekään eivät ole yhtenäinen ryhmä siinä mielessä, että heillä ei ole omaa moskeijaa, vaan kukin käy valitsemassaan yhdyskunnassa. (Kouros 2007.)

#### 4 MAAHANMUUTTAJA JA JULKISET PALVELUT

Kuten aiemmin todettiin, maahanmuuton syyt ovat moninaisia. Toiset tulevat vapaasta tahdostaan, rakkauden, työn, onnen perässä. Toisilla muuttoon on pakottavammat syyt, kuten pakolaisuus. Poikkeuksena muista siirtolaisia vastaanottaneista maista, Suomeen ei perinteisesti ole tultu töihin, vaan maahanmuuttoa ovat hallinneet humanitaariset ja etnisyyteen perustuvat näkökulmat sekä avioliittoperusteinen maahanmuutto. Suomalaisen maahanmuuton erityispiirteet ovat vaikuttaneet myös tänne muuttaneiden kotoutumisen ehtoihin ja maahanmuutosta sekä maahanmuuttajista käytyyn keskusteluun. (Alitorppa-Niitamo, Söderling & Fågel 2005.)

Maahanmuuttajat ovat erityisesti Suomeen muuttonsa alkuvaiheessa monipuolista apua tarvitseva asiakasryhmä. Tämä johtuu siitä, että Suomeen on valikoitunut etenkin pakolaisten ryhmässä erityispalvelujen tarpeessa olevia kuten vammaisia, sotaa, kidutusta ja pakolaisleirielämää kokeneita ihmisiä. Maahanmuuttajuus jo sinänsä, etenkin kulttuuriltaan ja yhteiskuntaoloiltaan hyvin erilaisista maista Suomeen muuttaminen, luo runsaasti tarpeita, jotka kohdistuvat lähes yksinomaan julkisiin palveluihin. Tämä koskee yhtä hyvin pakolaiskeskuksissa asuvia turvapaikanhakijoita kuin normaalisti kunnassa asuvia turvapaikan saaneita, kiintiöpakolaisia, inkeriläisiä paluumuuttajia ja työn tai avioliiton kautta Suomeen muuttaneita ulkomaan kansalaisia. (Sosiaali- ja terveysministeriön Lähityöryhmänprojekti. Selvitys 1992:12.)

Maahanmuuttajien tarpeet liittyvät keskeisesti perustoimeentuloon ja muun arkielämän hallintaan. Tarvitaan asunto, päivähoito tai opiskelupaikka, on opittava liikkuminen paikasta toiseen jne. Samalla oman identiteetin ja elämän mielekkyyden löytäminen uudessa elämäntilanteessa on valtava haaste. Maahanmuuttajilla on halua ja pyrkimystä itsenäiseen elämään Suomessa, mutta heidän selviytymistään vaikeuttaa huono suomen kielen taito ja työttömyys. Sosiaaliset verkostot ovat harvat: yhteyksiä on niukasti sekä maanmiehiin että suomalaisiin. Esteinä ovat myös suomalaisen yhteiskunnan ja sen pelisääntöjen tuntemuksen puute, kulttuuriset ja uskonnolliset erot suhteessa valtaväestöön ja



suomalaisten varauksellinen suhtautuminen ulkomaalaisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriön Lähityöryhmänprojekti. Selvitys 1992:12.)

Maahanmuuttajien elämänhallinta horjuu helposti. He kokevat, etteivät voi vaikuttaa omaan elämäänsä ponnisteluistaan huolimatta. Tämä saattaa johtaa syrjäytymiseen yhteiskunnallisista instituutioista ja sosiaalisista verkostoista. Oma identiteetti horjuu etenkin traditionaalisista kulttuureista tulevilla miehillä, joissa miehen tehtävä ja kunnia on elättää itse perheensä. Elämä Suomessa tuntuu eristäytyneeltä ja merkityksettömältä. Tuloksena voi olla erityisavun tarve esimerkiksi mielenterveys- tai perheongelmien takia. (Sosiaali- ja terveysministeriön Lähityöryhmänprojekti. Selvitys 1992:12)

## 5 MIEHEN PAIKKA ISLAMIN USKOSSA

### 5.1 Mies Koraanissa

Koraanissa mies on selvästi perheen pää

*Mies on naisen pää, koska Jumala on toisia suosinut enemmän kuin toisia ja koska mies elättää vaimoaan...Jumala on korkea, Mahtava. (Koraani 4:34)*

Vaikkei naimattomuutta missään kielletä, jokaisen muslimin odotetaan menevän naimisiin. Perhe ja suku antavat yksilölle parhaan tuen ja turvan. Saman katon alla, samassa kylässä tai korttelissa asuu yleensä useita sukupolvia samaa perhettä. Joidenkin lakikoulukuntien mukaan nainen ei saa naida itseään yhteiskunnallisesti alempana olevaa miestä. Naisen edellytetään avioituvan vain muslimin kanssa, sen sijaan mies voi ottaa puolisoikseen myös muuhun mono-teistiseen uskontoon kuuluvan naisen. Se, että liitot järjestetään, on hyvin tavallista. (Grönholm 2005, 20; Hallenberg 2005, 31–33.)

Islam antaa suhteellisen selvän kuvan miehen ja naisen rooleista. Perheessä isä suuntautuu ulospäin ja äiti vastaavasti on keskushahmo perheen sisällä. Lapset saavat selkeän kasvatuksen tiettyjen roolimallien mukaan. Tyttöjen kasvatuksessa korostuu hoivaavuus, empaattisuus ja passiivisuus. Poikia taas kasvatetaan vahvoiksi johtajiksi, jotka pystyvät pitämään tunteensa kurissa ja osaavat jakaa käskyjä. (Hallenberg 2005, 26.)

Miehellä on päätösvalta perhettä koskevissa tärkeissä asioissa ja vaimon on toteltava miestä lainmukaisissa vaatimuksissa. Mies voi päättää perheen asuinpaikasta sekä myös hyvin pitkälle vaimon sosiaalisesta liikkumisesta. Vastapainoksi edelliselle miehen on taattava vaimolleen ylläpito. Naisten koulutusmahdollisuuksien lisääntymisen ja laajentumisen seurauksena perinteinen roolijako on kuitenkin murenemassa. Päävastuu kuitenkin kotitöistä ja lasten hoidosta oletetaan olevan naisella. (Hallenberg 2005, 36, 56–57.)

Avioeron mahdollisuus ei ole tasapuolinen miehelle ja naiselle. Mies voi erota vaimostaan syytä ilmoittamatta, kun taas nainen tarvitsee islamilaisen lain hyväksymän perusteen avioerolle ja joutuu anomaan sitä tuomarilta. Lisäksi naisen rooli voi muuttua oleellisesti sen myötä, että mies ottaa talouteen uuden vaimon. Moniavioisuus on mahdollista ja Koraani mahdollistaa muslimimiehelle oikeuden neljään vaimoon. (Hämeen-Anttila 2004, 167; Hallenberg 2005, 36.)

Koska muslimeilla kiinteä omaisuus ja pääosin myös irtain siirtyvät isän sukulinjaa pitkin on varsinkin agraariyhteiskunnassa omaisuuden ja nimen säilymiseksi poikalapsi välttämätön. Lapset ovat myös talouksien tarpeellinen työvoimalisä ja koska pojilla on paremmat taloudelliset edellytykset, pidetään heitä vanhuuden turvana. Islamilaisissa yhteisöissä tyttöjä ei kuitenkaan karsasteta. Syynä voidaan pitää islamilaista myötäjäiskäytäntöä. Myötäjäiset morsiamelle maksaa sulhasen suku. Näin tyttöjen naittaminen ei ole taloudellinen uhraus kuten esim. Intiassa. (Hallenberg 2005, 20–21.)

Hegemoninen sukupuoli on erittäin keskeisesti näkyvässä perhelainsäädännössä. On kuitenkin huomattava, ettei se toimi sääntökirjan tavoin. Todellisuus sukupuolten välisissä suhteissa on hyvin erilainen eripuolilla arabimaailmaa.

## 5.2 Feminiinisyys – maskuliinisyys

Islamilaisessa arjessa maskuliinisyys on jaettua ja yhteistä. Se tuo rituaaliensa ja arkipäivän rutiiniensa kautta maskuliiniteetille yhteisen pohjan. Tuo maskuliinisyys on islamin miehille kulttuurinen pääoma. Perusta on miehen luonnossa ja olemuksessa ja sen katsotaan täydentävän naisen olemusta. Suomessa sukupuolen määrittymisessä painotetaan sosiaalista puolta, kun taas islamilaisuudessa biologista. (Näre 1994, 133–134.)

Kodin ulkopuolisten saavutusten oletetaan kiinnostavan miehiä enemmän kuin naisia. Heiltä oletetaan kilpailuhenkisyttä, jämäkkyyttä ja kovuutta. Vastaavasti kodinhoito, hoivaaminen, lapset ja ihmissuhteet näyttäisivät olevan naisten kiinnostuksen kohteina. Maskuliinisessa yhteiskunnassa on tärkeitä mahdollisuus

hyviin tuloihin, ansaittuun tunnustukseen tekemästään työstä, etenemisen mahdollisuus työtehtävien suhteen sekä haasteellinen työ.

### 5.3 Ammatti ja sukupuoli

Sukupuolella on myös merkitystä ammatinvalinnassa. Palveluammateissa toimii hyvin vähän naisia, koska se tarkoittaisi astumista miesten reviirille: kontaktia vieraisiin miehiin. Siksi tyypillisiä naisten aloja ovat opettaminen, sairaanhoito sekä toimisto- ja tehdastyö, naisia toimii myös kotiapulaisina ja lastenhoitajina. Lisäksi naisia on rajoitettu toimimasta uskonnollisissa tehtävissä sekä puolustusvoimissa, tosin poikkeuksia eri islamilaisten maiden kohdalla on myös tässä asiassa. Pääosin voidaan sanoa, että islam ei rajoita juurikaan naisen kodin ulkopuolista työssäkäyntiä. Yleensäkin kun on kysymys naisen liikkumavapauden rajoittamisesta, niin islamin laki ei sitä tee. Jyrkimpinä näitä ilmiöitä tavaan alueilla, joilla vallitsee hyvin vanhakantaiset heimotavat, esim. Saudiarabiassa. (Hämeen-Anttila 2004, 169–170; Hallenberg 2005, 58.)

### 5.4 Aikakäsitys

Käsitys ajasta – ja sen kulusta – ymmärretään eri kulttuureissa eri tavoin, sillä on eri tarkoitus ja eri tärkeysaste. Zaharnan (1995, 251) mukaan länsimaisen ja etenkin amerikkalaisen kulttuurin aikakäsitys on tulevaisuuteen painottuvaa. Suunnittelu, strategointi ja aikataulut kuuluvat tähän olennaisena osana. Arabikulttuuri taas painottaa enemmän menneisyyttä; verbimuotoja on teknisesti ottaen vain kaksi: loppuun suoritettu teko ja teko, joka ei ole vielä loppuun suoritettu. Tulevaisuudesta puhuttaessa arabi lisää usein lauseen loppuun ”inshallah”, koska ainoastaan Jumala voi tietää tapahtuuko jokin tietty asia vai ei.

Uskonnolla on paljon merkitystä puhuttaessa muslimien tulevaisuudesta, koska tulevaisuus on jumalan käsissä eikä jumalan suunnitelmiin voi sekaantua. uskonto voikin vaikuttaa vahvasti ihmisten suuntautuneisuuteen nykyhetkeä kohtaan, varsinkin jos uskonto painottaa vain Jumalan päättävän tulevaisuudesta.

Länsimainen ihminen uskoo itse kontrolloivansa omaa aikaansa, kun taas arabialais-islamilaisten katsantokannan mukaan aikaa tiettyssä määrin kontrolloi ulkopuolinen taho – Jumala. Tämän vuoksi arabit suhtautuvat niin fatalistisesti aikaan; useimmat eivät vilkuile kelloa eikä heillä myöskään ole ajankäytön suunnitelmia. (Harris & Moran 1987, 360.)

### 5.5 Runsassanainen – ytimekäs

Kulttuuriin kuuluva viestintätyyli voidaan sijoittaa akselille runsassanainen – ytimekäs. Runsassanainen viestintätyyli on tyypillinen islamilaisissa kulttuureissa. Kielenkäyttö on ilmaisullisesti rikasta; metaforia, sananlaskuja ja idiomeja käytetään runsaasti. Ytimekästä tyyliä, johon kuuluvat tauot, hiljaisuus ja vähätely, käytetään erityisesti Japanissa. Runsassanaisen ja ytimekkään tyylin väliin sijoittuu täsmätyyli, jota käytetään esim. Yhdysvalloissa ja Pohjois-Euroopassa ja jossa sanotaan vähäsanaisesti vain se, mikä on välttämätöntä – ei enempää eikä vähempää. Salo-Lee (1988, 41)

Samovarin ja Porterin (2000, 147) mukaan siinä missä amerikkalainen käyttää ideansa ilmaisemiseen kymmenen sanaa, arabi käyttää sata. Arabikulttuurissa kanssaihmiset odottavat vahvistuksia ja todistelua lähes kaikessa viestinnässä. Jos arabi sanoo tarkasti ja täsmällisesti ilman ylimää räisiä vakuutteluja, mitä hän ajattelee, muut voivat ajatella hänen tarkoittavan juuri päinvastaista. Esim. usein pelkkä ”ei” on riittämätön vakuuttamaan isäntäperhettä vieraan kylläisyydestä; hänen täytyy noudattaa kielellistä traditiota ja toistaa ”ei” useaan kertaan ja vahvistaa sanomaansa erilaisin vannomisin. Tämän takia arabikulttuurin edustajan on vaikea uskoa, että toisenlaista viestintätyyliä käyttävät kuten ulkomaalaiset, voivat todella tarkoittaa sitä, mitä he sanovat. (Almaney & Alwan 1982, 83–84.)

## 6 VUOROVAIKUTUSSUHTEIDEN MERKITYS

Kun maahan saapuvalla ihmisellä lähes kaikki muuttuu elämässään, turvautaan helposti ”muuttumattomiin” perinteisiin arvoihin ja uskontoon. (Ks. Hautaniemi 2001, 25.) Siksi myös kotoutumisen edistämässä tulisi huomioida, että uskonnollisille vähemmistöille turvataan mahdollisuudet oman uskontonsa harjoittamiseen ja sitä kautta ihmiset voivat kokea, että heidän uskontoaan ja perinteitään kunnioitetaan ja että he kokevat olevansa tervetulleita Suomeen myös uskonnollisessa mielessä. (Pitkänen & Kouki 1999, 15.)

Islamin maissa muslimit elävät uskonnollisessa kehässä, jossa rukouskutsu kuuluu kaiuttimien kautta viisi kertaa päivässä, on kollektiivinen paasto ramadanin aikana, minareetissa ja radiosta kuuluu koraanin sanoja ja uskonnollisia keskusteluja, jotka siten luovat uskonnollista ilmapiiriä. Muslimien on helppo käyttäytyä omassa maassaan tai maassa, jossa uskonto on islam.

Länsimaisessa maassa, jossa uskonnollinen tunnelma on olematon, muslimimies tuntee olevansa usein avuton, ja siksi mies yrittää hakea turvavallista paikkaa omassa ympäristössä tai omaa etnistä ryhmää, jossa mies voi harrastaa omaa uskontoaan ja omia tapoja rauhassa ilman ulkopuolista painostusta. Monelle länsimaalaiselle taas islam edustaa jotain tuntematonta tai pelottavaa, jonkinlaista uhkaa, islamista puhuttaessa mieleen saattaa nousta ajatuksia terrori-iskuista – erityisesti New Yorkiin 11.9.2001 tehdyistä – kunniamurhista ja naisten asemasta yleisesti. Myös islamin aseman nopea vahvistuminen länsimaissa ja muslimimaiden mahdolliset ydinaseet voivat kummitella joidenkin mielikuvissa.

Ihmisten sopeutumista uusiin maihin ja kulttuureihin on tutkittu lähes vuosikymmenten ajan. Aihetta on tutkittu kulttuurienvälisen psykologian, sosiologian ja viestinnän tieteenaloilla. Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu sekä satunnaisten, että intiimien interpersonaalisten vuorovaikutussuhteiden edistävän ihmisten sopeutumista muutoksiin. Suomalaisissa aiheeseen liittyvissä sel-

vityksissä ja tutkimuksissa on todettu, että maahanmuuttajien vuorovaikutussuhteet sekä omaa kulttuuria edustavien henkilöiden, että ympäröivän kulttuurin edustajien kanssa näyttävät edistävän maahanmuuttajien sopeutumista. Vuorovaikutus on tekijä, jonka avulla sopeudutaan ja jossa toisaalta ilmennetään sopeutumista. Yksilö peilaa itseään ympärillään oleviin ihmisiin ja vuorovaikutuksessa vahvistaa tai muuttaa käsityksiään itsestään yhteisön jäsenenä tai yhteisöön kuulumattomana henkilönä. Ihmisten väliset vuorovaikutussuhteet voidaan nähdä henkilön sosiaalisen pääoman perustana. Sosiaalista pääomaa olisikin hyvä käsitelläkin juuri ihmisten välisten vuorovaikutusverkostojen näkökulmasta. (Harviainen 2000.)

Kuinka uuteen ympäristöön ja kulttuuriin sitten sopeudutaan? Maahanmuuttajat eivät ole homogeeninen joukko eikä siksi voida antaa kaikenkattavaa selitystä. Yhteistä kaikille kuitenkin on kulttuurin vaihtuminen uuteen ja usein vielä hyvin erilaiseen.

Länsimainen tapa segmentoida elämä, asettaa kaikki omiin lokeroihinsa saattaa tuntua muslimimahanmuuttajasta käsittämättömältä. Suomalaisen on toisaalta vaikea ymmärtää, miksei muslimi voi siirtää uskontoonsa liittyviä asioita sivuun ikään kuin ”uskon asioiksi”, kuten he itse tekevät. Suomalaiset ihmettelevät, miksi uskonnollisuus tulee mukaan kaikkeen toimintaan, kuten koulunkäyntiin, pukeutumiseen, ruokailuun, jne..

John Berry on tutkinut akkulturaatiota eli kulttuurien välistä kosketusta ja siinä erityisesti maahanmuuttajien sopeutumista valtakulttuuriin. Akkulturaatio on keskeinen käsite tarkasteltaessa maahanmuuttajia heidän uudessa elinympäristössään. Se on prosessi, jossa eri kulttuureihin kuuluvia yksilöitä sisältävät ryhmät joutuvat jatkuvan kulttuuriseen ja psykologiseen kosketukseen, jonka seurauksena alkuperäisten ryhmien kulttuurikaavat muuttuvat ja tapahtuu sopeutumista vieraaseen kulttuuriin. Käytännössä tämä tarkoittaa yleensä maahanmuuttajien vähittäistä sopeutumista valtakulttuuriin. Akkulturaatio-termi on sisällöltään vaihteleva ja hajanainen. Vaikka se kuvaa periaatteessa kaksisuuntaista prosessia sitä käsitellään usein yksisuuntaisesti niin, että tarkastelun kohteena ovat nimenomaan maahanmuuttajat. Berryn kehittämä akkulturaatiomalli on

noussut Suomessa käytetyimmäksi maahanmuuttajien sopeutumisesta puhuttaessa. Berryn mallissa akkulturaatio jaetaan akkulturaatioasenteen perusteella integraatioon, assimilaatioon, marginalisaatioon ja separaatioon tai segregatioon. (Hoffren 2000; Ali ym. 2001, 36–37.)

Integraatiosta on tehty lukuisia erilaisia määritelmiä, mutta yhteistä kaikille niille on yhä lisääntyvän osallistumisen tai osaksi tulemisen korostaminen. Forsanderin mukaan maahanmuuttajat liikkuvat yhteiskunnan reunoilta lähemmäs keskiötä osallistumalla keskiön normien mukaiseen toimintaan. Hänen mukaansa integraatio nähdäänkin usein prosessiluonteisena, jatkuvana liikkeenä kohti yhteiskunnan keskiötä. Käsitteellisesti integraatio voidaan kuitenkin tulkita kahdella tavalla. Toisaalta integraatio viittaa eri osista koostuvan järjestelmän sisäiseen koheesioon, toisaalta ulkopuolisten osien järjestelmään liittymiseen. (Forsander 2001, 39–41.)

Integraatiolla käsitetään tilaa, jossa henkilö tuntee olevansa osa omaa etnistä yhteisöään ja arvostaa sitä, mutta samalla hänellä on kontakteja myös muihin etnisiin ryhmiin. Integraatiota on monesti pidetty otollisimpana tilana, sillä siinä henkilöllä on toimivat suhteet sekä omaan että muihin etnisiin ryhmiin, kuten valtaväestöön. Henkilö pitää oman kulttuurinsa, kielensä ja uskontonsa piirteitä ja perinteitä tärkeinä, mutta suhtautuu avoimesti myös valtakulttuuriin. Hänellä on apunaan oman etnisen yhteisönsä tuki, mutta lisäksi yhteyksiä valtaväestön edustajiin. Integraation onnistuttua henkilö tuntee voivansa vaikuttaa asioihinsa ja olevansa ympäröivän yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. (emt., 37)

Kielitoimiston virkakielen tutkija Jussi Kallio keksi sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä vuonna 1996 uudissanat ”kotouttaminen” ja ”kotoutuminen” suomenkielisiksi vastineiksi sanalle integraatio. Sanan oli määrä olla myönteinen ja korostaa ajatusta, että ei vain maahanmuuttajan, vaan myös valtayhteisön tulisi sopeutua. Jälkimmäinen merkitys sanasta ei sinänsä käy ilmi, mutta myönteisen sävyn uudissanalle tuo murteellinen kantasana ”koto”. Näiden uudissanojen huonona puolena kuitenkin on, että ne sekoittuvat helposti sanaan kotiuttaminen, merkityksessä kotiin lähettäminen. (Lepola 2000, 175.)



Assimilaatio Berryn mallissa tarkoittaa sulautumista valtaväestöön. Tällöin maahanmuuttaja luopuu etnisestä identiteetistään ja toivoo olevansa osa valtavirtaa. Oman etnisen kulttuurin arvot saattavat korvautua uuden yhteiskunnan arvoilla ja muutkin omaan kulttuuriseen taustaan liittyvät tekijät voivat jäädä toisarvoisiksi. Henkilö yrittää olla kosketuksissa valtaväestöön jopa enemmän kuin etniseen yhteisöönsä, mutta jää tällöin paitsi oman yhteisönsä avusta ja tuesta, erityispiirteistä sekä perinteistä. (emt., 38.)

Marginalisaatio eli syrjäytyminen on Berryn mukaan vahingollisin akkulturaation vaihtoehto. Syrjäytyminen saa alkunsa, jos maahanmuuttaja ei tunne kuuluvansa omaan muttei muihinkaan etnisiin ryhmiin. Esimerkiksi nuoret toisen polven maahanmuuttajat ovat vaarassa syrjäytyä: he haluavat uudessa maassa rakentaa vanhemmistaan ja kulttuuritaustastaan eroavan arvopohjan, mutta kieli- tai muiden vaikeuksien vuoksi eivät voi samaistua valtakulttuuriin. (emt., 38.)

Separaatiosta puhutaan, kun etninen ryhmä eristäytyy omaksi kokemansa ryhmän pariin vältellen kosketusta muihin ryhmiin. Tällainen ryhmä saattaa pelätä, että suhteet enemmistöön vaarantavat ryhmän tärkeiksi kokemat kulttuuriin ja uskontoon sidoksissa olevat arvot. Toisinaan valtaväestö puolestaan voi eristää ryhmän tai yksittäisen henkilön ja pyrkii pitämään hänet oman etnisen ryhmänsä keskuudessa. Tässä tapauksessa on kyseessä segregatio. (emt., 37.)

Tärkeää on myös muistaa, että maahanmuuttajien integroituminen ei ole yksisuuntainen, vain maahanmuuttajia koskeva prosessi. Maahanmuuttajien tuomat uudet kulttuurivirikkeet muuttavat väistämättä valtaväestön asenteita, palveluja ja yhteisöjen elämää. Integroituminen koko väestöä koskevana monen suuntaisena vuoropuheluna ja yhteiskuntatoimintana vahvistaa myönteisiä asenteita ja ennaltaehkäisee konflikteja. (Komiteamietintö 1997:5, 50–190.)

Maahanmuuttosyy on merkityksellinen varsinkin uudessa maassa oleskelun alkuvaiheessa. Maahanmuuttajaan kohdistuvat odotukset näyttäytyvät erilaisina, mikäli kyseessä on työperäinen maahanmuutto – jolloin hänellä on tulovaiheessa työpaikka jo odottamassa tai ainakin odotukset sen löytymisestä vahvat

– tai mikäli hän muuttaa maahan parisuhteen tai perheenyhdistämisen johdosta. Myös hänen omat tarpeensa ja suunnitelmansa ovat erilaisia eri elämäntilanteissa. Esimerkiksi opiskelumuuttoon sisältyy usein toive sosiaalisesta noususta ja muutoinkin nuoret aikuiset ovat liikkuvampia kuin iäkkäämmät.

Maahanmuuttajat varsinkin vanhukset pitävät uskontoa merkittävänä yhteisyyden tunteen luojana oman yhteisön sisällä. Myös oman kielen käytön ja ylläpidon television, lehtien ja keskustelun avulla katsottiin edistävän hyvinvointia. Mielihyvää tuotti myös yhteydenpito omaan maahan. Näin ollen maahanmuuttajien oman kulttuurin ylläpito ja sen säilyttäminen tukevat heidän kiinnittymistään uuteen yhteiskuntaan vahvistamalla heidän omaa etnistä identiteettiään.

## 7 KULTTUURI

### 7.1 Tapa ajatella, tuntea ja reagoida

Kulttuuria voi määritellä monin tavoin, mutta keskeistä on kuitenkin, että se on kaikille tietyn yhteisön jäsenille yhteistä. Yksinkertaistaen voisikin sanoa, että kulttuuri on eräänlainen itsestäänselvyyksien järjestelmä, joka erottaa ryhmät toisistaan ja joka usein havaitaan vasta, kun se törmää toiseen itsestäänselvyyksien järjestelmään. (Tiittula 1997, 33–34.) Yhtenä kulttuurin määrittämistapana on käsitys kulttuurin yleisimmillään tarkoittavan jotakin yhteisön piirissä omaksuttua elämäntapaa. Laajemmin siihen liittyy myös tapa hahmottaa maailmaa ja kokea se mielekkääksi ja merkitykselliseksi. (Hautaniemi 2001, 14–15.)

Kulttuuri tarkoittaa kaikkia niitä asioita, joita ihmiset ja kansat ovat oppineet historiansa aikana tekemään, arvostamaan, joihin he ovat oppineet uskomaan ja joista he ovat oppineet luottamaan. Kulttuuri on myös tapa ajatella, tuntea ja reagoida ja tämä tapa on opittu ja sitä siirretään symbolisesti seuraaville sukupolville. (Alitolppa-Niitamo 1993, 18–19.) Kulttuuri säilyy symbolisissa arvoissa, joista ihmiset eli toimijat yhteisöissään ovat riippuvaisia. Toimijoiden kulttuurinen tahto toteutuu siis tavoissa, joilla kulttuurin jäsenet pitävät yllä symbolisia merkityksiä. (Ahponen 2001, 84.)

### 7.2 Kulttuuriin sopeutuminen

Muslimitaustaiset maahanmuuttajat ovat asuneet yleensä kuumassa ilmastossa ja jo senkin vuoksi Suomeen ei ole helppo sopeutua. Ankara ilmasto, vaikea kieli ja suomalaisten epäystävälliseltä vaikuttava käyttäytyminen vaativat sopeutujalta paljon ja sopeutuminen voi viedä aikaa. (Puusaari 1997, 23.) Myös oman maan jättäminen voi olla vaikeaa. Maastamuuttoon liittyvän kriisin aikana muuttaja käy läpi monia vaikeita asioita. Maastamuutto on aiheuttanut esimerkiksi menetyksiä, jotka aiheuttavat surua. Näitä ovat läheisen yhteyden menettäminen perheenjäseniin, ystäviin ja sukulaisiin, sosiaalisen aseman tai ammatillisen

arvostuksen mahdollinen menettäminen sekä tutun ympäristön, ilmaston ja kulttuurin menettäminen. (Alitolppa-Niitamo 1993, 25–101.)

Uuteen kulttuuriin sopeutumisessa usein tapahtuva kulttuurisokki on hämmennyksen ja hermostuksen tila, joka aiheutuu sosiaalisessa kanssakäymisessä käytettävien symbolien ja merkkien menettämisestä. Tällaisia merkkejä ovat esimerkiksi eleet, kasvojen ilmeet, tavat ja normit, jotka on omaksuttu kasvatuksessa.

### 7.3 Uskonto osana kulttuuria

Uskonnolla on suuri merkitys maailmankuvan luomisessa useissa kulttuureissa. Usein uskonto on niin ihmisen arkipäivään kuuluva asia, ettei se erotu muusta yhteiskunnallisesta toiminnasta. Varsinkin islamilaisessa yhteiskunnassa uskonto on hyvin luonteva osa elämää. Muslimit tulkitsevat ja myös harjoittavat uskontoaan hyvin eri tavoin. Voidaan todeta, että islam on yksilön arjessa hyvin syvällisesti läsnä. Monta mieltä voidaan olla siitä, mikä uskonto, ja milloin tuo kyseinen uskonto, on ihmisen elämää voimavaraistava tekijä. (Räty 2002, 56, 72–73.)

Islamilaisissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa uskonnolla on vahva asema, eikä sitä voida erottaa muista kulttuurin osa-alueista. Selkeimmin tämä näkyy teokraattisissa valtioissa, joissa uskonnon tehtävä on myös poliittinen ja yhteiskunnallinen esim. Saudi-Arabiassa. Uskonto voi olla myös elämäntapa, joka määrittää ihmisen koko olemista. Jumalalla voidaan katsoa olevan kontrolli ja vastuu siitä, mitä ihmiselle tapahtuu, ja ihmisen tehtävänä on alistua Jumalan tahtoon.

### 7.4 Identiteetti ja sopeutuminen

Identiteetti muotoutuu ja muokkautuu jatkuvasti niihin tapoihin, joilla meitä representoidaan tai puhutellaan meitä ympäröivässä kulttuurillisissa järjestelmissä (Hall 2002, 23).

Identiteetin tunne antaa jatkuvuuden ja pysyvyyden tunteen omasta itsestä. Yksilö tuntee pysyvänsä samana ulkopuolisista tapahtumista ja ympäristöstä huolimatta. Hän kokee myös, että muut kokevat hänet ajasta ja paikasta riippumatta samana ja suunnilleen samanlaisena kuin hän itse itsensä kokee. Kokemus vakaasta identiteetistä perustuu toisaalta siihen, miten ulkomaailma peilaa yksilön ulkoista käyttäytymistä ja toisaalta yksilön omaan kokemukseen siitä, miten nämä peilikuvat pitävät paikkansa ja sopivat yhteen. Maastamuuton yhteydessä voi tapahtua, että nämä tuttujen ihmisten heijastamat kuvat itsestä häviävät joko kokonaan tai osittain. Sanat pakolainen ja ulkomaalainen voivat tulla tilalle ilmauksena heidän identiteetistään. Vähitellen muuttaja huomaa, että uudessa maassa kanssaihmiset määrittelevät hänet aivan eri tavalla kuin mihin hän on tottunut ja pitävät häntä aivan erilaisena kuin miksi hän itsensä kokee. (Alitolppa-Niitamo 1993, 41–43.)

Akkulturaatioprosessissa oman kansallisen identiteetin suhde valtakulttuuriin muuttuu. Alussa ihminen tuntee itsestään selvästi kuuluvansa lähtökulttuuriinsa, mutta vähitellen identiteetti muotoutuu tai rakentuu uudelleen käsittäen aineksia sekä uudesta että vanhasta kulttuurista. Vieraassa kulttuuriympäristössä alkuperäisen kulttuuri-identiteetin säilyminen ei ole itsestäänselvyys. Sen ylläpitämiseksi tarvitaan eri kanavia, kuten instituutioita, informaatiolähteitä, fyysisen kulttuurin elementtejä ja henkilöitä, jotka vahvistavat yksilön tietoisuutta omasta etnisestä identiteetistään. Jos identiteettikanavia ei ole tarjolla, on kysymyksessä identiteettikynnys, joka voi olla passiivinen silloin, kun henkilö ei tiedä em. olemassaolosta, tai aktiivinen, jos esim. sosiaaliset siteet kotimaahan ovat katkenneet. Kulttuuriryhmien omaa identiteettiä voidaan vahvistaa eri tavoin. Mitä enemmän ihminen kuulee omaa kieltään ja kokee omaa kulttuuriaan ympärillään, sitä enemmän hän saa vahvistusta omalle kulttuuri-identiteetilleen. Enemmistö-kulttuurin jäsenet kokevat oman kulttuurinsa ympärillään kaiken aikaa, sillä kaikki yhteiskunnan laitokset ovat tämän kulttuurin tuotteita (Hoffren 2000.)

## 7.5 Yksilön vastuu islamin kulttuurissa

Islaminuskossa jokainen vastaa teostaan jumalalle, vastuu on yksilöllinen. Ihmisen henkilökohtainen vastuu on Islaminuskon moraalien perusta. Ihminen saa kuoleman jälkeen palkan hyvistä teoistaan ja rangaistuksen pahoista. Islaminuskossa on paratiisi ja helvetti ja jokainen ihmisen teko muovaa hänen asemaansa tuonpuoleisessa. Jumalan palkkio tai rangaistus on oikeudenmukainen. Muslimi ei viimekädessä tiedä itsekään, pääseekö hän paratiisiin, siten kamppailu sinne pääsystä on jatkuvaa. (Hallenberg 2005, 50–51; Hämeen-Anttila 2004, 154–155.)

## 8 TUTKIMUSEN TOTEUTTAMINEN

### 8.1 Lähtökohdat

Miesten ja naisten asema yhteiskunnassa määritellään eri tavoin erilaisissa kulttuureissa. Perhekäsitykset ja normit ovat erilaiset eri puolella maailmaa. Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda esiin sitä, miten miehet huomioidaan maahanmuuttajina. On hyvä, että naiset ja lapset huomioidaan ja tuetaan heidän edellytyksiään selvittää; sitä työtä ei pidä missään tapauksessa vähentää eikä vähentää. Mutta kulttuuritaustani vuoksi tiedän, että islamilaiseen perheeseen pääsee vain miesten kautta. Siksi miestä ei voi perheen hyvinvoinnin kannalta sivuuttaa.

Muslimimiehen erilaisia arvostettuja ominaisuuksia ovat urheus, anteliaisuus, puhetaito ja uskollisuus. Ne ovat hyveitä, jotka tuovat kunniaa ja mainetta sekä miehelle että koko suvulle. Joten kunnian voidaan ajatella tarkoittavan samaa kuin arvostus. Se on riippuvainen miehen käytöksestä ja sitä voi hankkia lisää esimerkiksi rohkeutta vaativilla teoilla. Kunniansa mies menettää esimerkiksi pelkuruudella tai epäkohteliaalla käytöksellä. (Elo 2004,5; Palvia 1992,172–173.)

Tarkoitukseni ja opinnäytetyöni tavoite on tuoda esille sitä, mitä islamilaisesta maailmasta lähtevälle miehelle tarkoittaa sopeutuminen uuteen kulttuuriin. Uudessa maassa miehen oma rooli muuttuu kokonaan ja hän törmää uuteen ympäristöön ja uusiin tapoihin. Jos Suomessa ei pääse vuoropuheluun valtaväestön kanssa, uskon, että miehen keinovalikoima niin omaan itseensä liittyvien asioiden kuin perheen asioiden ratkaisemiseen kaventuu ja yksipuolistuu. Tuolloin mm. väkivalta voi tulla keinoksi ratkaista niitä.

## 8.2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksessani minua kiinnosti, miten muslimimies, joka on kasvanut sellaisessa maailmassa ja kulttuurissa, joka elää islamin moraalin mukaan, selviytyy Suomessa? Voiko edes ajatella, että hän voisi sopeutua ja elää islamilaisen maailman ulkopuolella? Mitä uuden kulttuurin kohtaaminen tuo tullessaan? Miten hän arvioi omaa itseään tuossa prosessissa? (Vrt. Alitolppa-Niitamo 1993, 19; Liebkind 1994, 22–24.) Voiko syvälle islamilaiseen maailmaan kasvanut mies löytää uusia merkityksiä? (Vrt. Sauri 1998, 186; Hämeen-Anttila 2004, 89.)

Tutkimuskysymykset ovat

- Miten muslimimies on voinut toteuttaa oman uskontonsa ja kulttuurinsa mukaista rooliaan uudessa maassa?
- Miten muslimimies arvioi sopeutumistaan ja mahdollisuuttaan sopeutua Suomeen?
- Ovatko oma uskonto ja kulttuuri saaneet uusia merkityksiä?

Mielestäni tutkimukseni teoria tuottaa pohjan em. tutkimusongelmiin. Painopiste teoriassa on islamilaisen maailman avaaminen sekä kulttuurin ja identiteetin ymmärrettäväksi tekeminen. Olen myös avannut akkulturaatio käsitteen.

## 8.3 Kohderyhmän kuvaus ja haastatteluympäristö

Haastateltuja muslimiehiä oli kaikkiaan viisi. Ikäjakauma on 30–50 vuoden välillä. Miehet olivat tulleet Suomeen useiden syiden vuoksi ja asuneet Suomessa 10–25 vuotta. Haastatteluissa miehet puhuivat arabiaa. Miehet kertoivat hyvin avoimesti kokemuksistaan ja elämästään Suomessa. Vaikka tein itselleni valmiita kysymyksiä, en esittänyt niitä järjestyksessä. Tarkoitus oli, että miehet voisivat kertoa omista kokemuksistaan, omalla tavallaan ja tärkeitä asioita painottaen. Miehet olivat minulle ennestään tuttuja, joten kokoontumiset olivat leppoisia.



Haastattelut tapahtuivat tutussa ympäristössä, kahvilassa, kotona ja työharjoittelupaikoissani.

En äänittänyt haastatteluja vaan tein mahdollisimman tarkat muistinpanot kuulemistani, koska nauhoittaminen synnyttää kireää ilmapiiriä ja miehet ujostelivat vastata kysymyksiin. Halusin että miehet vastasivat avoimesti ja rennosti kaikkiin kysymyksiin. Koska olen itse samasta kulttuurista, tiesin milloin tehdä alakysymyksiä, milloin voisin kysyä seuraavaa kysymyksen ja milloin voisin lopettaa.

#### 8.4 Miehiä taustat:

##### Haastateltu 1.

39-vuotias muslimimies Algeriasta, asunut Suomessa 13 vuotta. Eronnut suomalaisesta vaimosta josta hänellä on yksi lapsi. Perusti uusi perhe muutama vuotta sitten Algerialainen vaimonsa kanssa nyt heillä on 2 lasta.

Ensimmäisessä avioliitossa miehellä oli motivaatio ja halu tehdä kaikkia mitä pystyi, oli työtä ja tavoitteet olivat korkealla, mutta eron jälkeen luottamus Suomalaiseen yhteiskuntaan on hävinnyt. Kulttuuri shokki oli kovaa, vaikea kieli, lasten kasvatusta on erilainen mistä hän on ajatellut. Nyt mies haluaa elää uudessa perheessä oman tapojen ja kulttuurin mukaan eikä uusi ympäristö kiinnostaa häntä enää.

##### Haastateltu 2.

Muhammed ( nimi muutettu) saapui Suomeen 90-luvulla. Asunut Suomessa yli 20 vuotta, ikä on kertynyt 47.

Eronnut mies asuu yksin, entisestä avioliitosta hänellä on kaksi lasta. Avioero oli hänelle kova palaa eikä hyväksyy suomalaisten tapaa erota ja miten hänet kohdeltiin oikeudessa lastenhuoltajuus kiistassa. Hän käy työssä ja elämää on paljon parempi nyt koska hän on löytänyt tien takaisin omaan kulttuuriin ja uskontoaan.

Haastateltu 3.

Yli 16 vuoden Suomessa ja kolmen epäonnistuneiden avioliiton jälkeen, mies kokee että hän ei ole tervetullut tänne asumaan. Hän on pannut kaikki energiansa ongelmiansa ratkaisemiseen, mutta turhaan. Hänen mielessä apua ei saanut mistään, on kokenut syrjintää ja rasismia.

Hän käyttää tulkia asioidessa virastoissa, Lääkärin vastaanotolla ja sosiaali-toimistoissa hän ei pystynyt asioida tulkin välityksellä koska hänelle ei anetta koska sai Suomen kansalaisuuden.

Suomessa hän pystyy harrastaa omaa uskontoa, ja kulttuuriaan koska tällä hetkellä mitään ei ole tärkeää kuin keskittyä Allahin palvelukseen ja elää koraanin oppijan mukaan.

Haastateltu 4.

Sofiane (nimi muutettu) on asunut Suomessa 25 vuotta. Muutti Pohjois-Afrikasta Suomeen työn perään, alussa ajatuksena oli muuttaa takaisin kotimaahan mutta tapasi rakkaansa ravintolassa ja päätti jäädä asumaan pysyvästi täällä.

Hän on sopeutunut hyvin yhteiskuntaan, on työ ja asunto, kaikki on mallillaan, mutta syyskuun terroristin iskun jälkeen elämä Suomessa on vaikeutunut varsinkin muslimitaustaiselle maahanmuuttajille.

Hän huomasi näiden viimevuosien jälkeen että länsimaalaiset maat ovat kääntäneet kelkkaansa muslimeille, ja elämää kiristyy heidän ympärille.

Uskonto on hänelle voiman lähde, ilman sitä on vaikea kestää kaikki hänelle esiintynyttä ongelmia .

Haastateltu 5.

Ali (nimi muutettu) tapasi nykyinen vaimonsa Tunisiassa 15 vuotta sitten, muutti asumaan Suomessa samana vuonna. Kotimaassa hän työskenteli hotellivirkailijana, Suomeen muuttuessaan hän opiskeli suomen kieltä, koska hän haluaisi työskennellä hotellialalla ,kotimaasta saatu tutkinto ei kelvannut Suomessa vaikka hän suomen kieltä taito on hyvä.

Miehen ajatus oli sitten palata joskus kotimaassaan heti kuin aika on koittanut, mutta asuu edelleen Suomessa eikä hankkinut itselleen koulutusta tai ammat-

tia. Nyt hän ei jaksaa käydä koulussa koska hänen mielessä on aika vanhaa opiskelemaan, jumalan haluasi niin enkä minä voi muuttaa mitään, on vaan hyväksyttävä omaa kohtaloa.

### 8.5 Aineiston analysointi ja tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen tapaustutkimus, jolla tarkoitetaan empiiristä tutkimusta, joka tutkii nykyajassa tapahtuvaa ilmiötä elämäntilanteissa. Aineiston hankinta on avointa ja puolistrukturoitua, koska tutkija on kiinnostunut siitä, miten tutkittavat itse jäsentävät omaa maailmaansa ja kokemuksiaan siitä. Tapaustutkimus keskittyy kuvaamaan tietyn ihmisryhmän yksittäisiä ongelmia luoden ilmiöstä mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan.(Syrjälä 1994, 12–15.)

Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelun periaatteena on, että keskustelu kohdentuu tiettyihin teemoihin eli tässä tutkimuksessa uskonnollisuuden, identiteetin ja maahanmuuttajakontekstin kokemuksellisiin ilmiöihin.

Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastausvaihtoehtoja ei käytetä, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. (Eskola & Suoranta 1998,87.)

### 8.6 Eettisyys ja luotettavuus

Kun tutkimuksen kohteena ovat ihmisten henkilökohtaiset elämän osa-alueet, kuten uskonto, asenteet, seksuaalisuus, on tutkimuksen eettisyyteen kiinnitettävä erityistä huomiota.(Cohen & manion 1996, 364-368.)

Eettisten ja luotettavuuteen liittyvien tekijöiden pohtiminen nähdään liittyvän oleellisesti koko tutkimusprosessiin. Näin ollen itse menetelmä ei ole luotettava tai epäluotettava, vaan luotettavuus määräytyy tutkijoiden tekimien valintojen suhteesta tutkittavaan ilmiöön. (Eskola & Suoranta 1998,165.)

Kvalitatiivisen aineiston osalta haastatelluille taataan anonymiteetti siten, että kvalitatiivisen aineiston raportoinnissa muunnetaan tai poistetaan tunnistamiseen johtavia yksityiskohtia. Olen menetellyt näin. Haastatellut eivät ole tunnistettavissa, vaikka käytän heidän repliikkejään tuloksia esitellessäni.

## 9 TUTKIMUSTULOKSET

### 9.1 Perhe on kaikki

Perhe on islamilaisen yhteiskunnan perusyksikkö. Islamilaisissa maissa perheellä ja sukulaisuudella on usein laajempia sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisiakin ulottuvuuksia kuin mihin pohjoismaisessa ydinperheajattelussa on totuttu. Muslimiperhe on suurperhe, joka tarjoaa lapselle elinikäisen sosiaalisen, emotionaalisen ja taloudellisen tukiverkoston, jossa yhteistyötä ja jaettua vastuuta pidetään itsestään selvänä. Islamilaisissa yhteisöissä sekä naisten että miesten yksin eläminen on harvinaista. Naimattomat tytöt ja pojat asuvat vanhempiensa kanssa ja lesket tai eronneet palaavat usein perheensä pariin. Miehen tehtävä on saada rahat riittämään.

Vaikka suhteet omaan etniseen ryhmään ovat tärkeitä, perhe kuitenkin muodostaa ihan oman maailman ja merkityksen. Miehellä tuossa maailmassa on tärkeä rooli: hän on arvostettu johtaja siinä. Perheen hyvä hoitaminen ja huoltaminen antavat miehelle vastalahjana tyydytystä ja onnen tunteita.

Lasten saaminen on muslimeille tärkeää. Lapset ovat Jumalan lahja ja pieninä he ovat suuren ihastuksen kohde. Lapset, erityisesti pojat, jatkavat ja vahvistavat isän sukulinjaa, mutta myös tytöt ovat tervetulleita. Lisäksi lasten olemassaolo on tärkeää sekä äidin että isän vanhuuden turvaamiseksi, sillä omat lapset ovat yhtä kuin sosiaaliturva Suomessa: lasten velvollisuus on huolehtia ikääntyneistä vanhemmistaan. Lapsettomuus islamilaisessa avioliitossa on suuri on-

gelma, joka voi johtaa avioeroon tai toisen vaimon ottamiseen, tästä yksi mies sanoi:

*En halua kuolla niin kuin koira, tarkoitan ilman lapsia! Haluan lapsia suvun jatkamisen takia ja turvallisuuden kannalta, esim. jos joudun sairaalaan kuka tulee katsomaan minua, jos ei ole omia lapsia?"*

Yksi mies koki tärkeänä suojella perhettään, mutta hän joutuu tekemään sen itselleen ristiriitaisissa olosuhteissa:

*Suomessa, kasvatetaan lapset ja nuoret paljon vapaammin kuin mistä me tulimme, vaikka täällä turvallisuus ja demokratia on hyvä, lapset on vaikea pitää kurissa*

Vapaamielisyys nuorisokulttuurissa herättää hämmennystä monella tapaa. Seurustelu, seksuaalinen vapaus ja alkoholi saavat usein miehen hermot kireälle ja huoli siitä, miten he saavat pidettyä omat lapset poissa näistä pahoista tavoista.

*Minä en salli omien lasten juovan alkoholia, se on kaiken pahan äiti! Lapset juovat ja sitten tappelevat jne. Toivottavasti minun lapset kunnioittavat meitä*

Jos mies on eronnut ja hänellä on lapsia entisestä avioliitosta, tilanne voi olla hänelle vaikea suomalaisessa järjestelmässä. Yksi haastatelluista oli huolissaan, miten hänen kulttuurinsa siirtäminen omille lapsille onnistuu, koska hän näkee lapsensa vain joka toinen viikko. Etäisyys tekee miehen kyvyttömäksi hoitamaan tätä asiaa:

*Haluaisin nähdä lapsiani usein, jotta pystyn opettamaan heille omaa kulttuuriani, mutta Suomessa pitäisi tehdä juuri kuin on päätetty oikeudessa, ja miten entinen vaimo haluaa.*

Muslimiperheissä isovanhempia ja vanhuksia kunnioitetaan suuresti, ja he voivat toimia tärkeällä tavalla välittäjinä vaikkapa puolisoitten tai lasten ja vanhempien välisissä ristiriitatilanteissa. Vaikka miehillä on oma perhe Suomessa, he ajattelivat päivittäin vanhempiaan, jotka ovat jääneet lähtömaahan, ja olivat huolissaan heidän terveydestään ja olosuhteista. Miehet kertoivat pitävänsä

aktiivisesti yhteyttä mm. puhelimen ja Internetin kautta. Kuin yhdestä suusta miehet sanoivat, että aina kun on tilaisuus, uskonnollinen juhlapäivä, he lähettävät terveiset Suomesta ja jos on rahaa menevät käymään paikan päälle katsomaan omia vanhempiaan. Suomalaisten tapa elää vapaaehtoisesti erillään vanhemmistaan ihmetytti miehiä.

*En ymmärrä miksi Suomessa vanhuksset ovat heitteillä, perhe ei välitä omista vanhemmistaan vaan se on kunnan tehtävä, vaikea ymmärtää!*

## 9.2 Suhtautuminen islamin uskon harjoittamiseen

Haastattellessani miehiä, kävi ilmi että heti muutettuaan uuteen maahan uskonto ei ollut niin tärkeä kuin muutaman vuoden jälkeen. He näkivät että uskonnon kautta voi säilyttää myös omaa identiteettiä ja kulttuuria.

He katsoivat, että he saavat uskonnosta motivaation elämiseen ja kulttuuri shokin kestämiseen. Se auttaa myös uuteen ympäristöön sopeutumisessa. Vaikka kaksi haastattelemaani miestä ei rukoile, he sanovat:

*Vaikka en rukoile, pidän islamin uskontoa tärkeänä arkipäivän selviytymisessä. Minun kulttuurini on sama kuin islamissa sanotaan, voin aloittaa minä päivänä tahansa.*

*Jos minulla on stressi, luen koraania ja heti tunnen helpotusta*

Islam merkitsi kaikille miehille hyvin olennaista osaa elämässä. Uudessa maassa uskonto muistuttaa aina miesten kulttuurista ja heidän arvoistaan. Yksi mies sanoi:

*Minä suoritan aina rukoushetkeni ajoissa, työssä tai kotona, en ole mitään ilman uskontoani. Kun rukoilen, tiedän että olen aina lähellä Jumalaa ja minulla on turvallinen olo*

*Tämä elämä on lyhyt, Jumala odottaa meiltä kunnioitusta ja alistumista jotta me saamme palkinnon ja ottaa meidät paratiisiin*

*Kaikki mitä sinä näet on vaan illuusiota, lopuksi me kuollaan kaikki ja jokainen kohtaa omat tekonsa jumalan edessä, siksi on parempi pitää jumala aina lähellä ja suorittaa rukouksensa ajoissa*

Miehet rukoilevat usein kotona, mutta perjantai on pyhä muslimeille, silloin miehet käyvät aina moskeijassa rukoilemassa. Moskeijassa on hyvä käydä, koska silloin eri etniset muslimit kokoontuvat ja vaihtavat kuulumiset. Muuten rukouksen voi suorittaa missä vain, kunhan paikka on puhdas. Alustaksi käy vaikka pahvilaatikko tai sanomalehti, kuitenkin kumarretaan aina Mekan suuntaan.

### 9.3 Sosiaaliset suhteet ja verkosto

Kuten aiemmin todettiin, perhe on sosiaalisessa ympäristössä se perusyksikkö, joka asettuu kaiken edelle; se on arjessa jaksamisen ja selviytymisen perusyksikkö. Mutta miehelle on merkittävää se, että hän toimii aktiivisesti myös perheen ympärillä olevassa verkostossa. Verkosto on paikka, jossa mies voi kokea ja myös kasvattaa arvostustaan. Miehen merkittävyys on tehtävissä kodin ulkopuolella. Siihen hän on perimmiltään kasvanut.

Islaminmaissa miehen rooli on todella vahva, perheen sisällä sekä perheen ulkopuolella, uudessa maassa taas ristiriidat ovat vallanneet miesten roolit. Miehet painottivatkin, että täällä kukaan ei kuuntele heitä eikä ole kiinnostanut heidän näkemyksistään.

*Minulla ei näytä olevan mitään mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin; syrjitään*

*Suomessa mies jää aina toiseksi esim. joutuessaan selvittämään asioita virastossa, tai työpaikoilla*

Juhlat ovat miehelle merkittäviä sosiaalisia tapahtumia, joissa yhdessäolon kautta arjen harmaus ja tunne ulkopuolella olosta hetkeksi häipyy. Tilalle tulee tuulahdus tuttua ja turvallista: ominta kulttuurista perintöä ja yhteyttä omiin juuriin. Juhlissa on esillä kulttuurinen perimä, jota halutaan välittää lapsille.

Miehet painottivat, että oman etnisen ryhmän merkitys kotoutumisen alkuvaiheessa oli merkittävä. Vaikeissa tilanteissa ja ongelmassa tarvittavat neuvot ja ohjeet miehet löysivät omasta ryhmästä, omalla kielellä.

*Uudessa maassa kukaan ei ymmärrä minua yhtä hyvin kuin maamieleni, tällä ei voi tehdä mitään kun ei ymmärrä kieltä.*

*Kun tulini, en tiennyt minne mennä, kulkea vaan ja katson ympäristöä, ihan kuin joku olisi sitonut minun jalat ja kädet! Mutta heti tutustuttuani muihin ulkomaalaisiin olo tuli paremmaksi.*

#### 9.4 Syrjintä

Syrjinnällä on eri muotoja. Suora eli välitön syrjintä tarkoittaa, että henkilöä kohdellaan epätasa-arvoisesti täysin avoimesti eli esimerkiksi häntä ei palvella ravintolassa etnisen taustansa vuoksi. Epäsuora, välillinen syrjintä lienee tuttua useille maahanmuuttajille. Tästä on tavallisena esimerkkinä työnantajan vaatimus työntekijän täydellisestä suomen kielen taidosta vaikka työtehtävästä suoriutumisessa sitä ei tarvittaisikaan. Työnhakija joutuu siis epäedulliseen asemaan jonkin näennäisesti puolueettoman määräyksen tai säännöksen vuoksi. Laeissa, säädöksissä ja käytännöissä ilmenevä syrjintä on puolestaan rakenteellista ja asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan vaikkapa yhteiskunnan palveluiden suhteen. (yhdenvertaisuus.fi.)

Vaikka miehet onnistuivat solmimaan suhteita muihin maahanmuuttajiin jo melko pian muutettuaan Suomeen, suomalaisten taholta oli koettu syrjintää:

*Kävin kerran poliisiasemalle uusimassa viisumiani, siellä oli täynnä pelkkiä muslimeja, viranomaiset tietävät että suurin osa maahanmuuttajista on muslimeita ja heidän täytyy koko ajan uusia viisumia, sen takia meille annetaan huonoa palvelua ja siksi joutuu odottamaan tunteja ennen oman vuoron tuloa! Huusin poliiseille, ja poistuinkin paikalta!*



Haastattelujen mukaan syrjintä ja rasismi ovat arkipäivän haaste, jonka joutuu kohtamaan työpaikalla ja julkisissa paikoissa. Humalaisten huutelu on tuttu juttu eikä siihen suhtauduta vakavasti.

*Kerran kävelin lapseni kanssa ostarilla, ja yksi humalainen huusi minulle tosi pahasti, mutta mitä voi tehdä tässä tilanteessa? Leikin etten kuullut mitään!*

Miehet painottivat myös, että työn hakeminen ei onnistu, jos oma nimi kuulostaa ulkomaalaiselta, varsinkin jos on muslimi, työnantaja löytää aina selityksen siihen, miksi ei palkata.

## 10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yksi suurimmista haasteista on ymmärtää eri kulttuureja, niiden arvoja, ja uskomuksia ja jokapäiväisiä arkirutiineja. Sosiaalialalla työntekijän tulee ymmärtää eri kulttuureja ja niiden eri osa alueita, jotta he pystyisivät palvelemaan vieraista kulttuureista tulevia ihmisiä. Suomeen saapuu eri kulttuureista ulkomaalaisia. Eri kulttuurien ymmärtäminen on tärkeä osa nykypäivän ammattitaitoa.

Islamilaisessa maissa roolimallit opitaan jo varhain. Jo kasvatuksessa tulee esille miesten ja naisten välinen ero. Tytöt ovat jo varhain sidoksissa kotiin ja koti töihin, kun taas pojat saavat vapaasti mennä ja liikkua kodin ulkopuolella, ilman kotitöiden huolta.

Haastateltujen mukaan perhe on heille tärkein kaikista ja perheessä toimitaan oman uskonnon ja kulttuurin roolimallien mukaisesti. Siinä missä muslimimies katsoo, että roolimallit omassa perheessä ovat mallillaan, Suomalainen virkailija taas katsoo, että nainen on alistettu, kuten kävi ilmi haastattelussa. Mies katsoo, että jos sosiaalityöntekijä haluaa jututtaa muita perheen jäseniä ilman miehen lupaa, se on tunkeilua yksityiseen elämään. Kuin yhdestä suusta kaikki miehet halusivat viestittää varsinkin sosiaalialan työntekijöille, että perhe on pyhä ja perheenpää islamin kulttuurissa on mies. Jotta viesti pääsisi perheen emännälle tai lapsille on kuljettava miehen kautta, toisin sanoen miehen pitäisi olla aina läsnä asioimassa eri virastoissa, kun käsitellään perheen asioita.

Uskonto vaikuttaa muslimimiehen integroitumisprosessiin monella tavalla. Se tuo turvallisuuden tunnetta ja selviä ohjeita, joiden avulla voi helpommin sopeutua uuteen tilanteeseen. Toisaalta oman uskonnon arvot voivat poiketa suuresti uuden kotimaan arvoista. Esimerkiksi lasten kasvatusta voi tuntua vaikealta, kun ympäröivän yhteiskunnan mallit eivät tue oman uskonnon ja kulttuurin malleja.

Kulttuurin ymmärtäminen helpottaa sekä työntekijän työtä sekä maahanmuuttajan sopeutuminen, siksi opinnäytetyöni tuon esille perheen tärkeän ominaisuuksia mm hierarkia, ja heidän arvoja.

Miehet olivat onnistuneet solmimaan suhteita toisiin maahanmuuttajiin. Kantaväestön taholta oli koettu syrjintää. Miehet kokivat, että esimerkiksi työpaikkaa oli vaikea saada, jos on ulkomaalainen nimi.

## 11 POHDINTA

Haastattelemani miehillä oli kaikilla yhteinen elämäkatsomus uskonnon, oman kulttuurin ja lastenkasvatuksen suhteen. Uskonto, islam, merkitsi perheelle arkielämän rytmittäjää ja oman kulttuurin kunnioitusta. Erityisesti isät toivat esille uskonnon tärkeän roolin lasten kasvatuksessa. Uskonto tarjosi vahvan moraalisen perustan, jolle kasvatus nojasi. Uskonnon avulla painotettiin myös oman kulttuurin erilaisuutta suhteessa ympäröivään kulttuuriin.

Olen samaa mieltä siitä, että uskonto lohduttaa äärimäisissä tilanteissa, esim. uuteen kulttuuriin sopeutumisessa usein syntyy hämmennyksiä ja stressiä. Miehet painottivatkin, kuinka vaikeaa on sopeutua Suomeen ympäristöön ja yhteiskuntaan, koska ero kulttuureiden välillä on niin suuri.

Perhe ja uskonto ovat heille tärkeitä äärimäisissä tilanteissa. Uskonnon avulla painotettiin myös oman kulttuurin erilaisuutta suhteessa ympäröivään kulttuuriin.

Miehen ja naisen rooli on islamilaisessa kulttuurissa erilainen kuin Suomessa, mutta haastattelemani miehet kielsivät jyrkästi sen, että nainen olisi heidän kulttuurissaan alistettu. Heidän mukaansa esim. viranomaisten kanssa asioitaessa rooli nousi pintaan. Suomalaisten viranomaisten oli vaikea ymmärtää, että islamin kulttuurissa miehen tehtävänä on toimia perheen edustajana, mikä ei suin-

kaan tarkoita sitä, että nainen alistuu miehen tahtoon. Perheessä asioista neuvoteltiin yhdessä, mutta mies toimi välittäjänä perheen ja viranomaisten kesken. Aviomies kertoi jättävänsä päätösvallan useissa perhettä koskevissa asioissa vaimolleen.

Tutkimustyöprosessini ja ohjaamieni miesryhmien kautta olen yhä vakuutuneempi siitä, että muslimimiesten on vaikea sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan. He tarvitsevat apua, jotta voivat oppia ymmärtämään uutta ympäristöään. Rasismilla ja kielteisillä kuvilla islamista on myös osuutta integroitumiseen. Uusien rasismia mittaavien tutkimusten mukaan 28 % suomalaisista on ainakin osittain sitä mieltä, että islam uhkaa suomalaista kulttuuria.

Opinnäytetyöni kautta ymmärsin että tiukoissa tilanteissa ihminen tarvitsee turvaa ja suojelua, jotta ihminen pysyy pystyssä. Siinä missä länsimaalaiset käyttävät psykoterapiaa muslimit turvaavat ja hakevat apua uskonnosta. Periaate on sama.

Maahanmuuttajan arki on hankalaa, koska hänellä ei ole kielitaitoa, millä hoitaa yksinkertaisimpiakaan asioita. Postiluukun kolahdus pelottaa, koska suomenkielisistä kirjeistä ei aina pystytä ymmärtämään, onko kyse mainoksesta vai virkakirjeestä. Uudessa yhteiskunnassa orientoituminen on hankala, kuin ei tiedä, miten asioita hoitaa, missä ja kenen kanssa. Tällaisessa tilanteessa on vaikea olla aloitteellinen ja ottaa vastuuta omasta elämästään.

Varsinkin miespuolisille työn menettäminen on usein vaikeaa. Omassa maassa henkilö saattaa olla arvostettu ammattimies omalla alallaan, mutta Suomessa kielitaidon ja tutkintojen yhteensovittamiseen vaikeuden vuoksi työuran luominen alkaa vähemmän vaativista tehtävistä. Vaikka maahanmuuttajalla olisi suomalainen tutkinto, hänen osaamistaan saatetaan kyseenalaistaa.

Opinnäytetyöni oli kokonaisuudessaan erittäin opettavainen. Vaikka kulttuuri olikin tuttu, mielenkiintoista oli myös huomata, että miehellä oli samanlaisia ongelmia ja katsomuksia, vaikka he tulivat eri maista. Kulttuuri ja uskonto yhdistä-

vät heitä. Siksi on helpompaa hakea apua maanmieheltä kuin vieraalta virkailijalta.

Silti miehet pitävät Suomea turvallisena maana, jossa voi elää rauhassa ja harjoittaa omaa uskontoa ja jossa heidän lapsensa pystyvät saamaan hyvää koulutusta ja valoisan tulevaisuuden ongelmista huolimatta.

## 12 OMA POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Islamilainen kulttuurin hallitsevat alueet maailman vahvin kulttuuri alueita. Vahvuudella tarkoitetaan että kulttuuri on erittäin hallitseva ihmisen arki elämässä. Kulttuuri on kun niin vahva ja ihmisten ytimessä sen päivittyminen on myös erittäin hidasta ja vaikea. Kaiken lisäksi näissä alueissa koulutus on erittäin heikko tasoinen joten ihmiset nojautuvat vanhin ja perinteisiin tietoihin. Johtuen perinteistä, elämä on miesten hallitsema eli mies on se päähenkilö joka johdattaa ja päättää. Tässä elämän tyylissä johtajien tietoa ja taitoa ei kyseenalaisteta.

Perinteinen islamilainen kulttuuri on kollektiivinen: eli ihmisten elämä ei ole yksilöllinen. Kaikki kuuluu kaikille. Yksilö ei mene naimisiin esimerkiksi toisen yksilön kanssa vaan perheet yhdistyvät. Perheessä voi neuvotella mistä vaan, kuitenkin miehellä on se viimeinen sana koska hän on velvollinen ja kantaa kaiken vastuun perheestä. Siinä ympäristössä jossa kaikille on perinteet ja säännöt hallussa, ei ole suurimpia ongelmia koska kaikki tietävät miten lähestytään perheen eli aina vaan miehen kautta.

Suomessa taas elämä on individuaalista. Kaikki vastaavat käytännössä vaan itsestään. Ihmisten keskinäinen asiointi ei ole mutkikasta eli lähestytään suoraan sille jonka kanssa asia on, ei tarvitse välittää muista seikoista. Elämän tyyli on siten että se suojaa ihmisten yksilöllisyyttä ja koskemattomuutta.

Äärimmäisessä tapauksessa käytännöt menevät sekaisin. Jos maahanmuuttaja ei integroidu yhteiskuntaan hän hakee turvaa omasta kulttuuristaan ja perheestään, hän yrittää suojata perheensä omalla tavallaan. Uskonto ja kulttuuri korostuvat entisestään, ja reviiirit merkitään tarkemmin. Vaatetus ja oman kulttuurin korostus on hyvä esimerkki siitä.

Miten sosiaalityöntekijä joka toimii tämän yhteiskunnan sääntöjen mukaan pysty auttamaan henkilöön joka toimii oman tapojensa ja kulttuurinsa mukaisesti?

Ongelma on yhtenäinen. Ymmärrystä ja kunnioitusta vaaditaan osapuolilta. Koulutus ja tiedotus on välttämätön kaikille. Monelle kulttuuri, perinteet ym. asiat antavat elämälle sisältöä kuten myös maahanmuuttajille. Tiedottamatta ja kouluttamatta vaaditut asiat voivat vahingoittaa ja vaikeuttaa sekä maahanmuuttajien että viranomaisten asianhoito.

Luulen, että kulttuurierojen aiheuttamaa kitkaa voidaan poistaa tai vähentää lisäämällä kansainvälisyyskasvatusta. Sen avulla voidaan edistää niin sanottua kaksisuuntaista kotoutumista, jonka myötä sekä maahanmuuttaja että ympäröivä yhteiskunta ja kantaväestö mukautuvat monikulttuuriseen tilanteeseen. Voitaisiin esim. lisätä monikulttuurisia tapahtumia, jotta vuoropuhelu lisäänty.

## LÄHTEET

- Ahponen, Pirkkoliisa. 2001. Kulttuurin pesäpaikka, yhteiskunnallisia lähestymistapoja kulttuuriteoriaan. Helsinki: WSOY
- Ali, Abdullahi; Alitolppa-Niitamo, Anne; Cuong, Nguyen Quoc; Ekholm, Elina; Forsander, Annika; Hautaniemi, Petri & Kyntäjä, Eve 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 1993. Kun kulttuurit kohtaavat: matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.
- Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) 2005. Olemme muuttaneet : näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- Almaney, A. & Alwan, A. 1982. Communicating with the Arabs. A Handbook for the Business Executive. Prospect Heights, IL: Waveland Press.
- Järvenpää, Eeva 2009. Bussi toi turvapaikkaa hakevat Punavuoreen. Helsingin sanomat 4.11.2009
- EUMC=European Monitoring Center of Racism and Xenophobia 2006: Muslims in european union: Discrimination and Islamophobia. Wien: European Monitoring Center on Racism and Xenophobia.
- Forsander, Annika 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa Annika Forsander ym. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino.
- Forsander, Annika 2002. Luottamusten ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinnoilla. Helsinki: Väestöstöliiton Väestöntutkimuslaitos.
- Hallenberg, Helena 2005. Miten elää muslimina. Teoksessa Heikki Palva & Irmeli Perho (toim.) Islamilainen kulttuuri. 3. painos. Helsinki: Otava
- Hallenberg, Helena 2005. Miten elää muslimina. Teoksessa Heikki Palva & Irmeli Perho (toim.) Islamilainen kulttuuri. 3. painos. Helsinki: Otava
- Hämeen - Anttila, Jaakko 2004. Islamin käsikirja. Keuruu: Otavan kirjapaino

- Harris, P. & Moran, R. 1996. *Managing Cultural Differences*. (4th ed.). Houston, TX: Gulf. *Public Relations Review* 21: 241-255.
- Harviainen, Lotta 2000. Sosiaalinen pääoma ja sopeutumisen haasteet – Aja-  
tuksia Jyväskylässä asuvien pakolaisten vuorovaikutussuhteiden  
luomisesta ja ylläpitämisestä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hoffren, Henriikka 2000. *Suomalaiset Ranskassa*. Viitattu 2.12.2009.  
<http://www.ulkosuomalainen.com/artikkelit/0008/siirtolaisuustutkimus/index.html>.
- Hämeen-Anttila, Jaakko 2004. *Islamin käsikirja*. Helsinki: Otava.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 1994. *Hyvä itsetunto*. 3. painos. Helsinki: WSOY
- Komiteanmietintö 1997:5: *Hallittu maahanmuutto ja tehokas kotoutuminen*. Ehdotus hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi. *Maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen toimikunnan mietintö*. Edita.
- Kristiina, kouros Suomessa asuvien muslimiensuhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntö, Ihmisoikeusliito ry;selvitys.2007
- Latomaa, S. 2007. Miten maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen – opinpolku varhaiskasvatuksesta työelämään. Teoksessa S. Pöyhönen M.-R. Luukka (toim.) *Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta*. Kielikoulutuspoliittisen projektin loppuraportti. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielitutkimuksen keskus, 317–368.
- Lepola, Outi 2000. *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi : monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Liebkind, Karmela 1994. *Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen*.
- Martikainen, Tuomas 2008: *mitä poliisi tulisi tietää islamista?* Teoksessa Arno Tanner(toim.), *Poliisi ja maahanmuuttajat*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Tampere: poliisiammattikorkeakoulu, 142–147
- Nurmi, Suvielse 1994: *Katsomukset kohtaavat*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Palva,Heikki 1992. *As- salam ’alaikum- vieraanvaraisuudessa ja tavoista*. Kirjassa *Islamin Porteilla*. Toim. Allahwerdi, H & Hallenberg, H: Helsinki : Kirjayhtymä. 164–175



- Pitkänen, Pirkko & Kouki, Satu 1999: Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki: Edita.
- Räty Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi
- Salo-Lee, L. 1998. Kieli, kulttuuri ja viestintä. Teoksessa Salo-Lee, L., R. Malmberg. & R.
- Halinoja, 1998. Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä, s. 6-35. (2. painos). Helsinki: Gummerus
- Samovar, L. & R. Porter, 2000. Communication Between Cultures. Belmont, CA: Wadsworth
- Shakir Aysu & Tapanainen Maippi 2005. Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2004. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry.
- Soininen, Marjaana 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku.
- Sosiaali- ja terveysministeriön Lähityöpalveluryhmän Kehittämisprojekti: Selvitys 1992:12
- Tiittula, L. 1997. Kulttuurien välinen viestintä. Teoksessa Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Toim. Pitkänen P. Helsinki: Edita.
- Tilastokeskus 2009a. Väestörakennetaulukot. Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2008.
- Tilastokeskus 2009b. Väestörakennetaulukot. Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2008.
- Yhdenvertaisuuslaki. Viitattu 16.2.2010.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>
- Zaharna, R. 1995. Understanding cultural preferences of Arab communication patterns.

## KYSYMYKSIÄ

1. Minkä ikäinen olet?
2. Kansallisuus? Ei tule esiin tutkimuksessa!
3. Ammatti tai koulutustaso?
4. Sosiaaliset suhteet Suomessa? (esim.: ystävät, perhe, viranomaiset?)
5. Mitä kautta tulit Suomeen, miksi Suomeen?
6. Tunnetko saavasi apua, jos tarvitset?
7. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?
8. Miten uskontosi harjoittaminen on muuttunut Suomessa?
9. Vaikuttaako länsimaalainen ympäristö islamilaisuutesi?
10. Onko uskonnollasi tärkeämpi merkitys Suomessa (kuin kotimaassasi)?
11. Oletko mielestäsi sopeutunut elämään kahden kulttuurin yhteydessä?
12. Koetko lasten kasvattaminen vaikeaksi länsimaalaisessa kulttuurissa?
13. Kuinka koet suomalaisten ihmisten suhtautuvan sinun muslimimiehenä?
14. Koetko uskontosi olevan uhka valtauskonnon parissa?
15. Tuottaako uskontosi harjoittaminen hankaluuksia arkielämässä Suomessa?

16. Millaisena näet sinun ja perheesi tulevaisuuden?

17. Millainen olla maahanmuuttajana yleisesti ja muslimina erityisesti Suomessa?

18. Voitko kertoa Suomesta hyvät ja huonot puolet?

KIITOS VASTAUKSESTASI!